

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za razredni pouk

MAGISTRSKO DELO

Nina Gonza

Maribor, 2017

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za razredni pouk

Magistrsko delo

**LUTKA PRI UČENCIH V PRVEM
TRILETJU OSNOVNE ŠOLE**

Mentorica:

red. prof. dr. Dragica Haramija

Kandidatka:

Nina Gonza

Maribor, 2017

Lektorica: predm. učiteljica slov. jezika Danica Števančec

Prevajalka: mag. prev. Karmen Florjanič

ZAHVALA

Iskrena hvala moji mentorici, prof. dr. Dragici Haramija, da me je sprejela pod svoje mentorstvo, predvsem za potrpežljivo usmerjanje, svetovanje in spodbudo pri nastajanju magistrskega dela.

Še posebej bi se rada zahvalila igralki Eleni Volpi ter Lutkovnemu gledališču Maribor za sodelovanje in pomoč ter Boštjanu Lahu za fotografije.

Posebna zahvala gre mojim staršem, ki so mi omogočili študij, me podpirali in verjeli vame.

Za vso dobro voljo in podporo, ki sem je bila deležna v času študija in pisanja magistrskega dela, pa se iz srca zahvaljujem Leonu, bratu Žanu in prijateljicam.

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA

IZJAVA

Podpisana Nina Gonza, roj. 9. 2. 1992, študentka Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, smer razredni pouk, izjavljam, da je magistrsko delo z naslovom *Lutka pri učencih v prvem triletju osnovne šole* pri mentorici red. prof. dr. Dragici Haramija avtorsko delo. V magistrskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Nina Gonza

Maribor, april 2017

POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE

V magistrskem delu Lutka pri učencih v prvem triletju osnovne šole sem predstavila lutkovno predstavo in pravljico Janček ježek v različnih izdajah. Predstavila sem lutkovno umetnost in lutkovno gledališče ter likovne in oblikovne elemente slikanice in odnos med besedilom in ilustracijami slikanice, pri čemer sem najprej primerjala vse variante izdanega besedila. Enako sem storila tudi v ilustriranih knjigah. Na koncu sem lutkovno predstavo in istoimensko slikanico Janček ježek primerjala, poiskala razlike in podobnosti ter jih interpretirala.

Namen mojega magistrskega dela je bil tudi predstaviti lutko pri gledališki dejavnosti otrok in lutko kot sredstvo pri pouku ter poudariti smernice učiteljem za poučevanje kulturno-umetnostne vzgoje.

Pri pisanju magistrskega dela sem uporabila deskriptivni in analitični pristop k raziskovanju. Deskriptivno metodo sem uporabila pri definiranju teoretičnih pojmov in opisu teorije. Z metodo analize sem analizirala lutkovno predstavo, slikanico in ilustrirane knjige, komparativno metodo in metodo sinteze pa sem uporabila v sklepnem delu, kjer sem naredila primerjavo lutkovne predstave in slikanice ter povzela lastne ugotovitve.

Cilj magistrskega dela je bil predstaviti literarno delo Janček ježek in pokazati, kako se ta prezentira v drugem mediju – gledališču. Predstavljena je vrhunska lutkovna predstava in smernice učiteljem, kako učence pripraviti na predstavo ter kako voditi pogovor po predstavi, in sicer z razlogom, da bi strokovni delavci znali izbirati kakovostne lutkovne predstave in tako otrokom približali kulturno-umetnostno vzgojo.

Otrok lahko s pomočjo lutke lažje izrazi svoja čustva in občutke, saj se ji lahko zaupa. Na tak način lahko najde rešitve za svoje težave. Hkrati pa si ob gledanju lutkovnih predstav bogati besedni zaklad in se razvija v kritičnega gledalca.

Ključne besede: slikanica, ilustrirana knjiga, lutkovno gledališče, kulturno-umetnostna vzgoja, Janček ježek.

ABSTRACT AND KEYWORDS

In the thesis *Puppets among pupils in the first triennial of primary school*, I presented the puppet show and the picture book *Janček ježek* (Janček the hedgehog) in different editions. I presented puppet art and puppet theatre, fine arts and design elements of the picture book as well as the relationship between text and illustrations of the picture book in which I first compared all the version of the published text. I did the same with the illustrated books. In the end, I compared the puppet show and the picture book of the same name, *Janček ježek*, found differences and similarities, and interpreted them.

The purpose of my master's thesis was also to present a puppet at the theatre activity for children and a puppet as a tool in the classroom, and to emphasize the guidelines to teachers for teaching arts and cultural education.

When writing the master's thesis I used descriptive and analytical approach to research. I used the descriptive method by defining the theoretical concepts and the description of the theory. With the method of analysis I analyzed puppet show, picture book, and illustrated books. In addition, comparative method and method of synthesis were used in the final part, where I compared puppet show and picture book, and summarized my own findings.

The purpose of the master's thesis was to present the picture book *Janček ježek* and to indicate how this presents in other media – the theatre. There was presented an excellent puppet show and guidelines to teachers on how to prepare pupils for the show, and how to keep a conversation after it, with reason that the professionals would know how to choose quality puppet shows and in this way to introduce children to arts and cultural education. Children can express their feelings and emotions with help of a puppet, because it can be trusted. In this way, they can find solutions to their problems and at the same time expand their vocabulary by watching puppet shows and develop themselves into critical spectators.

Keywords: picture book, illustrated book, puppet theatre, arts and cultural education, *Janček ježek*, Janček the hedgehog.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.1	Opre delitev problema	1
1.2	Opre delitev ciljev in raziskovalnih hipotez naloge	2
1.3	Uporabljene znanstvene metode.....	2
1.4	Uporabljena literatura.....	3
2	OBRAVNAVA TEME.....	3
2.1	Kultura.....	3
2.2	Kulturno-umetnostna vzgoja	3
2.2.1	Opre delitev pojma kulturno-umetnostna vzgoja.....	3
2.2.2	Cilji kulturno-umetnostne vzgoje.....	4
2.2.3	Načela.....	5
2.2.4	Kulturno-umetnostna vzgoja v Sloveniji	5
3	LUTKOVNA UMETNOST	6
3.1	Lutka.....	6
3.2	Lutkovno gledališče	6
3.2.1	Gledališki prostor	6
3.2.2	Mizanscena.....	7
3.2.3	Scenografija.....	7
3.2.4	Kostumi.....	8
3.2.5	Gesta lutke.....	8
3.2.6	Govor	8
3.2.7	Besedilo.....	9
3.2.8	Rekviziti	9
3.2.9	Glasba in zvoki.....	9

3.2.10	Koreografija	9
3.2.11	Svetloba.....	9
3.2.12	Režija.....	9
3.3	Lutkovna predstava	10
3.3.1	Kako se lotimo predstave?	11
4	SLIKANICA IN PRAVLJICA	14
4.1	Slikanica	14
4.1.1	Interakcija med besedilom in ilustracijo	14
4.1.2	Besedilo v slikanici	14
4.1.3	Ilustracije v slikanici	15
4.1.4	Oblikovanje slikanice.....	15
4.2	Pravljica.....	16
4.2.1	Folklorna ali ljudska pravljica.....	17
5	ANALIZE BESEDILA IN ILUSTRACIJ V DELU JANČEK JEŽEK..	17
6	ANALIZA LUTKOVNE PREDSTAVE.....	48
7	PRIMERJAVA SLIKANICE IN LUTKOVNE PREDSTAVE JANČEK JEŽEK.....	60
8	LUTKA PRI GLEDALIŠKI DEJAVNOSTI OTROK	81
9	UPORABA LUTKE V ŠOLI	82
9.1	Dejavnosti z lutko.....	82
9.1.1	Spontana igra.....	83
9.1.2	Priprava prizorov z lutko.....	83
9.1.3	Pripovedovanje z lutko.....	83
9.1.4	Pogovarjanje skozi lutko	83
9.1.5	Učenje in poučevanje z lutko	84

9.1.6	Izdelava lutke	84
10	UČITELJI IN NJIHOVA USPOSOBLJENOST ZA POUČEVANJE KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE	85
11.1	Smernice učiteljem razrednega pouka.....	85
11.2	Predlogi za pripravo na ogled predstave	87
11.3	Vodenje razgovora po predstavi.....	88
11.3.1	Primer vodenja razgovora po ogledu predstave Janček ježek	89
11	SKLEP	91
VIRI		94
LITERATURA		96

KAZALO TABEL

Tabela 1: Ilustrirani prizori v Jančku ježku.....	31
Tabela 2: Književni lik in lutkovne osebe	60
Tabela 3: Primerjava slikanice in lutkovne predstave Janček ježek	80

KAZALO SLIK

Slika 1: Naslovnica slikanice: Janček ježek. (1982). Ljubljana: Mladinska knjiga.	32
Slika 2: Naslovnica zbirke: Slovenske ljudske pravljice. (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.	34
Slika 3: Naslovnica zbirke: Slovenske ljudske pravljice. (2010). Ljubljana. Mladinska knjiga.	36
Slika 4: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pravljice. (1967). Ljubljana: Mladinska knjiga.	37
Slika 5: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1973). Ljubljana: Mladinska knjiga.	39
Slika 6: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1979). Ljubljana: Mladinska knjiga.	40
Slika 7: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1996). Ljubljana: Mladinska knjiga.	42
Slika 8: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.	43
Slika 9: Naslovnica zbirke: Naj babica še pripoveduje?: slovenske ljudske pravljice, pripovedke in pesmi. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga.	44
Slika 10: Naslovnica zbirke: Fran Milčinski: Pravljice. (1911). Ljubljana: Mladinska knjiga.	46
Slika 11: Gledališki list (http://www.lg-mb.si/f/docs/predstave_lgmb/Jancek-jezek---gledaliski-list.pdf , 5. 1. 2016).....	48
Slika 12: Jančkova mamica in Janček.....	51
Slika 13: Janček ježek v gozdu	53
Slika 14: Igralka kot pripovedovalka in časovni trak.....	54
Slika 15: Janček ježek in petelin	55
Slika 16: Kraljična in oltar	56

1 UVOD

1.1 Opredelitev problema

Kultura je območje lepega, resničnega in pravičnega, hkrati pa je tudi območje izražanja družbenih konfliktov, ideoloških bojev in protislovij človeškega bivanja (Tome idr., 2008).

Ko govorimo o vzgojno-izobraževalnih namenih kulture, govorimo o kulturno-umetnostni vzgoji. S tem široko pojmovanje kulture zamejimo in izpostavimo predvsem umetnostni vidik kulture, ki je zajet v Državnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2008).

Pri vpeljevanju kulturno-umetnostne vzgoje v učni načrt le-ta ni opredeljena kot nekaj posebnega, izoliranega iz učnega načrta, temveč kot vsebine in dejavnosti, ki so povezane z vsemi področji učnega načrta (Tome idr., 2008).

Poznamo različne umetnosti, ki imajo svoje posebnosti in lastnosti, v magistrskem delu se bomo osredotočili na lutkovno umetnost. Trefalt (1993) govori, da se lutkovna umetnost še vedno razvija in bogati ter je zanimiva, ker v sebi združuje glasbo, ples, dramsko igro, animacijo, likovnost. Blizu je učencem nižjih razredov osnovne šole, ki v pedagoškem procesu najpogosteje spoznavajo lutkovno gledališče, kjer so tako v vlogi gledalcev ob ogledu lutkovne predstave kot izvajalcev v lutkovnih krožkih ipd. (Korošec in Majaron, 2002).

Korošec & Majaron (2002) menita, da je ogled predstave za otroka koristen, saj otrok ni vedno sposoben izraziti svojih čustev in občutkov z besedami, lutkovna predstava pa mu pri tem lahko pomaga. Lutka namreč omogoča neposredno komunikacijo z okoljem tudi na neverbalen način. Prav tako lahko otrok s pomočjo lutke na simbolni ravni in čim manj boleče najde rešitve za svoje probleme.

Prve osebe, ki otrokom predstavijo lutke, so vzgojitelji in učitelji, ki z raznovrstnimi didaktičnimi pristopi spodbujajo k ustvarjalnosti v izražanju, spremljanju kulturnih dejavnosti in aktivnemu vključevanju vanje. Iz tega razloga morajo biti tudi ustrezno usposobljeni, za kar se lahko usposobijo na različnih seminarjih in usposabljanjih (Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2008).

1.2 Opredelitev ciljev in raziskovalnih hipotez naloge

Cilji:

- Predstaviti kulturno-umetnostno vzgojo, njene cilje in načela.
- Predstaviti lutkovno umetnost.
- Predstaviti lutkovno gledališče.
- Predstaviti lutkovno predstavo, slikanico in ilustrirane knjige v katerih je izšla pravljica Janček ježek.
- Primerjati lutkovno predstavo in slikanico Janček ježek, poiskati razlike in podobnosti ter interpretacija le-teh.
- Predstaviti lutko pri gledališki dejavnosti otrok.
- Predstaviti lutko kot sredstvo pri pouku.
- Predstaviti smernice učiteljem za poučevanje kulturno-umetnostne vzgoje.

Raziskovalna vprašanja, ki sem jih v magistrskem delu opredelila, so:

- Kulturno-umetnostna vzgoja se kot termin ne uporablja enoznačno.
- V lutkovnem gledališču prevladujejo motivi, ki so bližji otrokom (motiv prijateljstva, veselja, žalosti, družine ...).
- V slikanici in ilustriranih knjigah, v katerih je izšla pravljica Janček ježek, sta besedilni in ilustrativni del enakovredna.
- Lutkovna predstava Janček ježek je poučna, didaktična.
- Lutkovna predstava in slikanica imata več podobnosti kot razlik.
- Lutka otroke na neprisiljen način pritegne k različnim dejavnostim.
- Lutke so ustrezen medij pri pouku za stik z otroki.

Raziskovalna vprašanja sem v sklepnem delu potrdila ali ovrgla.

1.3 Uporabljene znanstvene metode

Teoretični del vsebuje deskriptivni in analitični pristop k raziskovanju. Za deskriptivni pristop smo uporabili naslednji metodi:

- Metoda komparacije, s katero se primerja različna dela, teorije in modele avtorjev.
- Metoda deskripcije, s katero opisujemo teorije, pojme in pomembne podatke.

Za analitični pristop smo uporabili naslednji metodi:

- Metoda analize za razčlenitev ugotovitev.
- Metoda sinteze za povezovanje teoretičnih izhodišč in praktičnih primerov v celoto.

1.4 Uporabljena literatura

Pri pisanju magistrskega dela bomo uporabili primarne, sekundarne in terciarne vire.

Primarni vir mojega magistrskega dela je priročnik Kulturno-umetnostne vzgoje. Prav tako smo črpali iz člankov strokovnih revij in knjig.

Med sekundarne vire spadajo:

- Knjige naslednjih avtorjev: Haramija in Batič, Korošec in Majaron, Štromar in Geč, Trefalt.
- Članki v strokovnih in znanstvenih revijah: Revija za elementarno izobraževanje.
- Internetni viri: Lutkovno gledališče Maribor.

Terciarni viri, ki sem jih uporabila, so:

- Priročnik: Kultura in umetnost v izobraževanju - popotnica 21. Stoletja.
- Slovar: Gledališki terminološki slovar.

2 OBRAVNAVA TEME

2.1 Kultura

Kultura je pojmovana različno glede na njeno družbeno okolje. Iz tega razloga je kulturo kot pojem težko enoznačno opredeliti (Tome idr., 2008).

2.2 Kulturno-umetnostna vzgoja

2.2.1 Opredelitev pojma kulturno-umetnostna vzgoja

Kulturno-umetnostna vzgoja je opredeljena v *Nacionalnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*, dokumentu slovenske kulturne politike, ki ga je aprila 2008 sprejel Državni zbor Republike Slovenije. V dokumentu so opredeljeni cilji in načela kulturno-umetnostne vzgoje z željo, da se

razmerje med umetnostjo ter vzgojo in izobraževanjem razvije na bolje (Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol, 2011, str. 5). Omenjene smernice so izhodiščni dokument magistrskega dela.

Ko govorimo o vzgojno-izobraževalnih namenih kulture, govorimo o kulturno-umetnostni vzgoji. S tem široko pojmovanje kulture zamejimo in izpostavimo predvsem umetnostni vidik kulture (Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2008).

»Temeljni namen kulturno-umetnostne vzgoje je pri posamezniku vzbuditi željo in potrebo po sodelovanju v kulturnem, predvsem umetniškem izražanju – tako v smislu lastnega ustvarjanja kot uživanja v umetniškem izražanju drugih.« (Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2008, str. 5).

2.2.2 Cilji kulturno-umetnostne vzgoje

V skladu s cilji v Državnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2008, str. 4) so nastala naslednja področja, ki vključujejo in povezujejo:

- *Bralno kulturo.*
- *Film in avdiovizualno kulturo.*
- *Glasbeno umetnost.*
- *Intermedijske umetnosti (multimedija).*
- *Kulturno dediščino in tehniško kulturo.*
- *Likovno umetnost (slikarstvo, kiparstvo, fotografijo, arhitekturo, oblikovanje ...).*
- *Uprizoritvene umetnosti (gledališče, lutke, sodobni ples ...).*

Cilje kulturno-umetnostne vzgoje najdemo v Državnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2008, str. 5-6). V magistrskem delu se bom posebej dotaknila gledališke umetnosti, zato bom podrobneje izpostavila cilje, ki so zanjo še posebej pomembni:

- *Uresničevanje temeljne človekove pravice do izobraževanja in sodelovanja na kulturnem področju.*
- *Izboljšanje kakovosti izobraževanja.*
- *Razvijanje estetske občutljivosti in kritičnega odnosa do kulture in umetnosti.*

2.2.3 Načela

Načela v Državnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2008, str. 6-7) izpostavljajo vidike kakovostnega udejanjanja kulturno-umetnostne vzgoje:

načelo pomena kulturno-umetnostne vzgoje, načelo kroskurikularnosti, načelo dostopnosti in obveščenosti, načelo kakovosti in ustreznosti, načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti, načelo svobode in demokratičnosti, načelo medkulturnega dialoga, načelo razvojno-procesnega pristopa, načelo partnerstva, načelo strokovnosti, načelo načrtovanja, spremljanja in vrednotenja, načelo aktualnosti in sodobnosti, načelo spodbujanja raziskovalnega dela, načelo zagotavljanja materialnih in prostorskih možnosti.

2.2.4 Kulturno-umetnostna vzgoja v Sloveniji

Pri vpeljevanju kulturno-umetnostne vzgoje v učni načrt le-ta ni opredeljena kot nekaj posebnega, izoliranega iz učnega načrta, temveč kot vsebine in dejavnosti, ki so povezane z vsemi področji učnega načrta (Tome idr., 2008). Posebej bom predstavila gledališko umetnost.

- **Gledališka umetnost**

Gledališka umetnost je ena izmed človekovih potreb, saj je njen temelj igra, ki je eden izmed sestavnih delov človeka, saj se vsak otrok skozi igro razvija in uči (Kržišnik idr., 2011, str. 111).

Gledališče je uprizoritev, pri kateri moramo upoštevati več znakovnih sistemov - govor, gib, arhitekturo, svetlobo, likovnost, glasbo, ples; zato od gledalca zahteva precej intelektualnega angažmaja. Iz tega razloga si gledališka umetnost prizadeva otroke naučiti brati gledališče (prav tam).

Gledalci oziroma občinstvo se zavedajo, da je uprizoritev zgolj posnetek resničnosti, kar je ključno za vzpostavitev empatije in identifikacije. Občinstvo med predstavo oblikuje svoje stališče do prikazanega, sodeluje na emocionalni ravni in poskuša predvideti, kaj se bo odvijalo v nadaljevanju predstave. Gledališče je edini medij, ki omogoča enkratno in živo izkušnjo, saj so igralci v neposrednem stiku z občinstvom. Gledališče tako pri posamezniku prispeva k razvoju emocionalne inteligentnosti, omogoča razmah domišljije, ustvarjalnega mišljenja in čuta za lepoto (prav tam, str. 112).

3 LUTKOVNA UMETNOST

Lutkovna umetnost je včasih veljala za pomanjšano verzijo dramskega gledališča. Danes pa vemo, da je osnova lutkovnega gledališča oživljanje mrtve snovi. Osnovne specifike lutkovnega gledališča so lutka, lutkovno gledališče, lutkovna igra in lutkovni prostor. Lutkovno gledališče združuje glasbo, ples, dramsko igro, animacijo in likovnost (Trefalt, 1993).

Šinko (2008, str. 132) navaja, da gledališče temelji na treh objektivnih ustvarjalnih elementih ter s temi povezanimi subjektivnimi označbami: na lutkovni igri (misel pisatelja), na odru (na prostoru dramske igre, ki je skupno delo igralca, pedagoga, režiserja in likovnega oblikovalca) ter na občinstvu (na gledalcih, ki so samostojne osebnosti, vendar pod vplivom odrskega učinka postanejo eno) ... Če izmed teh treh manjka ena, ne moremo govoriti o pravem gledališču.

3.1 Lutka

Lutka lahko: leti, razpade, se sestavi, lahko funkcionira le en del telesa. Lutkovno gledališče uporablja trik, s katerim mrtvi predmet, figuro ali kip oživlja in s tem iz navadnosti naredi čudež (Trefalt, 1993).

Pred stoletji so gledalci verjeli, da je lutka človek. Takega mnenja so otroci še danes. Potrdimo lahko, da je lutka simbol človeka, saj sama lutka ponazarja tip in karakter, hkrati pa so nekatere lutke tudi po videzu zelo podobne človeku. Lutka pa za svojo »oživitev« potrebuje animatorja. Od njega je namreč odvisno, kako bo lutka funkcionirala – daje ji značaj in karakter. Iz tega razloga je animator v gledališču nepogrešljiv člen. Za dobro opravljeno delo animatorja pa morajo biti zadoščeni nekateri pogoji. Predpogoj je bogato napisano delo in likovna oblikovanost lutke. Vnaprej je potrebno razmišljati, kaj vse bo lutka z gestami pokazala in jo temu primerno tudi likovno oblikovati (Šinko, 2008).

3.2 Lutkovno gledališče

3.2.1 Gledališki prostor

Ključna dejavnika pri gledališkem prostoru sta dvorana in oder. Izvedba predstave se prilagodi gledališkemu prostoru, saj je le-ta lahko uprizorjena v dvorani ali na prostem (Trefalt, 1993).

Dvorane so v veliki meri namenjene gledalcem. Pri nastajanju uprizoritve pa so od dvorane odvisni način predstavitve, velikost lutk in scene, možnost uporabe živega igralca pred sceno (prav tam).

Posebno pozornost je potrebno posvetiti postavitvi odrskega prostora, saj mora biti viden z vseh mest v dvorani, hkrati pa mora lutkarju omogočati čim večjo izraznost (prav tam, str. 25).

Pri lutkah, kjer sta lutkar in igralec v sožitju, odrski prostor ni določljiv, saj je lutkar sam nositelj odrskega prostora. V tem primeru je pomembna natančna razporeditev in določitev odrskega prostora, kjer deluje lutkar in kjer deluje lutka kot oživiljena snov (prav tam, str. 25-26).

Za zapolnitev odrskega prostora skrbi likovnik, ki pa mora pri tem sodelovati z režiserjem (prav tam, str. 25).

3.2.2 Mizanscena

Mizanscena je razporeditev in razdelitev odrskega prostora na sceno, lutke, rekvizite in svetlobo. Pri oblikovanju mizanscene izhajamo iz odrskega prostora, ki nam je na voljo. Mizanscena likov je mehanična postavitvev lutk na odru, njihovi prihodi in odhodi. Pri postavitvi stremimo k temu, da pripelje gledalca do središčne točke določene situacije, do bistva dejanja, situacije ali geste. K mizansceni sodi tudi prenašanje scene in predmetov med samo uprizoritvijo in tekoči trak (Trefalt, 1993).

Pri reševanju mizanscene je potrebno na prvo mesto postaviti dramatičnost, šele nato sledi likovnost. Mizanscena se zapisuje v režijsko knjigo, pri čemer zapisovanje nima kakšnih posebnih pravil, zato je odvisno od vsakega režiserja posebej (prav tam, str. 39-40).

3.2.3 Scenografija

Pri lutkovnih predstavah ima velik pomen scena, ki je postavljena na odrskem prostoru, nasproti gledalcem. Scena mora biti postavljena tako, da zakriva animatorja, če je to potrebno in ji na nekakšen način določa smer gibanja (Trefalt, 1993).

3.2.4 Kostumi

Kostumografija je podrejena osnovni ideji uprizoritve. Kostumi morajo biti pazljivo izbrani in morajo ustrezno sovpadati z zgodbo. Kostum mora govoriti zgodbo o liku, ki ga nosi, hkrati pa morajo biti kostumi vseh nastopajočih usklajeni. Če zgodba govori o današnjem času, morajo biti kostumi moderni in sodobni (Štromar in Geč, 2013).

Lutkarji so velikokrat oblečeni v nevtralni kostum črne barve, pri čemer le z enim simbolnim elementom definiramo dramski lik, npr. mama si nadene predpasnik, kraljična ima na glavi krono (Štromar in Geč, 2013).

3.2.5 Gesta lutke

»gésa-e ž (e??) 1. gib, navadno z rokami, s katerim se kaj izraža ali poudarja, kretnja« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, b.l.).

Osnovne geste pri lutki (Trefalt, 1993):

- Simbolna gesta izraža simbolno okrajšavo neke misli ali naloge (npr. gesta prošnje, pozdrava).
- Psihološka gesta predstavlja duševno stanje osebe (jezo, žalost, veselje ...).
- Likovna gesta ima vizualno funkcijo, kjer je pomemben enoten likovni videz gest.
- Poudarjalna gesta daje poudarek mislim, ki so izražene z besedo.

Lutkar uporablja gesto pri lutki takrat, ko lutka upodablja določen karakter v določeni situaciji. Lutkar mora najprej misliti in čutiti, nato lahko začne iskati gesto, saj je le tako gesta s strani lutkarja premišljena in resnična. Gesto moramo uporabiti pri npr. različnih razpoloženjskih stanjih lutke (npr. za jok), ker je obraz lutke nem in fiksiran, saj lutka po večini nima mimike obraza. V lutkovnem gledališču sta najpogosteje rabljeni simbolna in psihološka gesta (Trefalt, 1993).

3.2.6 Govor

Lutkovna odrska govorica je zelo zahtevna, saj mora lutkar skrbeti za prebojnost govora in animacijo. Govor se mora prilegati značaju lutke, hkrati pa mora biti razločen, jasen, razumljiv, logičen in v pravem tempu. Glasovi v predstavi morajo biti pestri, saj gledalec velikokrat ne vidi, katera oseba govori. Izbirati je potrebno

tako nizke kot visoke glasove in jih dodeliti ustreznemu junaku. Na tak način lahko gledalec lutko prepozna že po glasu (Trefalt, 1993).

3.2.7 Besedilo

Pri lutkovni predstavi se izognemo preveliki količini besedila tako, da lutka nekaj pokaže, namesto da o nečem govori (Lainšček in Jovanovič, 1994).

3.2.8 Rekviziti

Rekviziti so predmeti, ki nam pomagajo pri pripovedovanju zgodbe. Brezpredmetno je imeti na odru rekvizite, ki jih ne bomo potrebovali, saj nam bodo le v napoto. Izbiramo rekvizite, ki jih bomo na odru uporabili vsaj nekajkrat, saj le tako dobijo pomen in veljavo (Štromar in Geč, 2013).

3.2.9 Glasba in zvoki

Glasba vpliva na gledalčeva čustva in pripomore k atmosferi. Glasba v lutkovni predstavi ni zgolj mašilo za prazne momente v predstavi, temveč mora biti smiselno postavljena v dogajanje (Štromar in Geč, 2013).

3.2.10 Koreografija

Gib je eden izmed osnovnih gradnikov predstave, ki jo uporabimo v nemih delih predstave, ki so lahko podkrepjeni z glasbo. Na primer pri lovljenju, navideznem kaosu, dvoboju ipd. (Štromar in Geč, 2013).

3.2.11 Svetloba

Svetloba v predstavi ima velik pomen pri časovnem opredeljevanju dogajanja (dan-noč) in pri prostoru (dogajalni prostori imajo različno svetlobo). S svetlobo se lahko ustvarja različna atmosfera, postavi se meja med odrom in občinstvom, ki je ostrejša in pripomore k večji zbranosti tako nastopajočih kot gledalcev. Obenem pa so ravno gledališke luči tiste, ki dajejo gledališču poseben čar (Štromar in Geč, 2013).

3.2.12 Režija

V Gledališkem terminološkem slovarju (2007) je geslo režiser opredeljeno tako: »režiser: ustvarjalec, ki umetniško in organizacijsko načrtuje, oblikuje, vodi

uprizoritveni proces, usklajuje različna izrazila in jih povezuje v celoto v gledališki, radijski, filmski, televizijski produkciji».

Ljudje, ki delajo predstavo, morajo med seboj sodelovati. Najprej mora iz ideje nastati besedilo, nato likovniki naredijo lutke in sceno, igralci odigrajo predstavo, tehniki poskrbijo za zvok in osvetljavo. Za vsem tem pa stoji režiser, ki je za predstavo odgovoren in ki ureja vse komponente, da pride do končnega izdelka (Lainšček in Jovanovič, 1994).

Preden začnemo ustvarjati predstavo, je potrebno urediti dovoljenja glede avtorskih pravic dramskega besedila in glasbe, ki jo bomo uporabili v predstavi (Štromar in Geč, 2013).

3.3 Lutkovna predstava

»Lutkovna predstava je sestavljena iz več komponent, vse pa naj bi bile na isti kakovostni ravni. Pri izvajanju lutkovnih dejavnosti je potrebno obvladati animacijo lutk, poznati njihovo sestavljenost in način izdelave ter poznati vse elemente gledališča. Poznavanje in obvladanje lutkovne tehnike sta pogoj za ustvarjanje« (Levak, 2010).

»Ustvarjanje gledališke predstave za najmlajše je izzivajoča naloga, saj se ne moremo opirati na shematičen sistem odraslega, pač pa z enostavnimi, a zanimivimi učinki pritegnemo pozornost majhnega občinstva, obenem pa ne preobremenjujemo njihovih sposobnosti« (Šinko, 2011, str. 177).

Gledališka predstava je dogodek. Umetniki razmišljajo, kako ustvariti gledališče za otroke ter ohraniti umetniški nagovor v predstavi, da bo predstava za otroke dogodek in neko doživetje. Gledališče za najmlajše ima posebne specifike, ki se z dramskim gledališčem ujema le v nekaterih delih. Pri ustvarjanju predstave za otroke sodelujejo strokovnjaki z različnih področij: predšolska pedagogika, psihologija, terapija z umetnostjo in seveda gledališče (Šinko, 2011).

Predstava je zasnovana tako, da imajo otroci čas za doživljanje gest in dogodkov. Prizorišče ni nikoli v popolni temi, maksimalna dolžina predstave pa je 30 minut. Na predstavi se ne pojavljajo šokantni ali zastrašujoči elementi. Na koncu predstave je velikokrat na voljo, da otroci vzamejo v roke lutke in predmete. Otroci so med prestavo priča znanim igram, vsakdanjim predmetom, saj na tak način lahko kasneje predstavo zlahka predelajo (prav tam).

3.3.1 Kako se lotimo predstave?

Ko se režiser odloči za tekst, ga najprej poskuša prebrati tako, kot da bi ga bral prvič. Vtis, ki ga ima režiser pri prvem branju, je večinoma enak vtisu gledalca ob prvem ogledu predstave. Iz tega razloga si je smiselno narediti zapiske, h katerim se v toku vaj vrača, da preveri, ali sledi osnovni karakteristiki teksta (Trefalt, 1993). V magistrskem delu bomo govorili o vseh izdajah v katerih je izšla pravljica Janček ježek in njeni istoimenski predstavi (teorija o slikanici in pravljici bo opisana v naslednjem poglavju).

3.3.1.1 Tema in osnovna ideja

Razmisliti je potrebno, s čim želimo nagovoriti občinstvo. Za to je najprej potrebna osnovna ideja, ki bo rdeča nit za predstavitev osrednje teme. Ideja je lahko zgolj misel, slika, kratka zgodba, ki nas je navdihnila in jo na tem mestu predstavimo skupini, s katero sodelujemo. Po tem se odločimo za nadaljnji delovni postopek, razmisliti je potrebno o kostumih, lutkah, glasbi, jeziku in sceni (Štromar in Geč, 2013).

Tako kot pravi Trefalt (1993, str. 94): »Osnovna ideja je glavno vodilo, smisel uprizoritve. Osnovna ideja uprizoritve je glavno vodilo pri procesu ustvarjanja. To je delovni pojem, ki nam pomaga ohranjati idejno celoto in v polni meri izraziti naš cilj in namen.«

Tema je velikokrat izražena že v samem naslovu ali podnaslovu teksta. V tekstu je lahko več tem, ki se med seboj prepletajo ali le ena sama, na primer o prijateljstvu. Izražena mora biti natančno, saj je osnova za določanje osnovne ideje (Trefalt, 1993).

3.3.1.2 Sinopsis in scenarij

Kadar avtor zapiše zgodbo, želi bralcem predstaviti misel, s katero želi nekaj sporočiti. Režiser mora biti pozoren, da to misel v zgodbi poišče in razmisli, kako jo bo gledalcem predstavil (Lainšček in Jovanovič, 1994).

V Gledališkem terminološkem slovarju (2007) sta gesli sinopsis in scenarij opredeljeni sledeče: »Sinopsis: kratko besedilo z opisom vsebine, glavnih oseb kot podlaga za scenarij, uprizoritev. Scenarij: zaporedje prizorov z zgoščenim opisom

dogajanja, oseb, kraja, časa kot predloga za film, televizijsko, radijsko igro, gledališko uprizoritev.«

Režiserjeva naloga je, da svojo vizijo predstavi skupini, s katero sodeluje in ustvari klimo, ki bo vodila k skupnemu rezultatu (Lainšček in Jovanovič, 1994).

3.3.1.3 *Analiza likov*

Določimo glavne in stranske like ter odnose med njimi. Nato je potrebno vsako vlogo analizirati, ji določiti karakter, starost ter družbeni odnos. Pri lutkah se psihološka analiza likov le redko uporablja, zato je potrebno odnose med liki natančno analizirati. Kljub temu pa so lahko poteze kakšnega lika v tekstu neizrazite in površne, kar se lahko zgodi predvsem pri pravljicah ali epskih tekstih. Iz tega razloga mora igralec skupaj z režiserjem karakter lutke usmerjati in ga oblikovati po zakonitostih dramskega dejanja (Trefalt, 1993).

Dramska dramaturgija mora biti razvita na lutkovni način in naj temelji na vizualni spremembi (akcijski, simbolni, dramski) lutke (Lainšček in Jovanovič, 1994).

3.3.1.4 *Selekcija materiala*

Glede na vizijo predstave je potrebno narediti selekcijo materiala. Izbrati je potrebno le material, ki sodi v predstavo (Lainšček in Jovanovič, 1994).

3.3.1.5 *Izdelava*

Med seboj začnemo v celoto povezovati vse scene, prizore, slike. Na tem mestu je potrebno razmisliti o prihodih in odhodih lutke na oder, saj mora biti akcija na odru nemotena. Izdelati je potrebno koreografijo gibov posamezne lutke. Obenem je potrebno razmisliti o dinamiki in času vsake scene (Lainšček in Jovanovič, 1994).

3.3.1.6 *Vaje*

Prva vaja igralcev in režiserja se imenuje bralna vaja. Na tej vaji režiser vloge le začasno razdeli, nato jih skupaj preberejo. Na koncu vaje morajo vsi sodelujoči izraziti svoje mnenje o igri. Kasneje režiser razdeli vloge na podlagi karakterja, glasu in tempa (Lainšček in Jovanovič, 1994).

Naslednja vaja se imenuje aranžirna vaja. Igralci se seznanijo s prihodi in odhodi ter gibanjem na sceni. Na tej vaji mora biti scena že pripravljena, deloma pa tudi

lutke in rekviziti. Lutkar mora že vedeti replike lutke ter spremljajoče geste. Lutkar mora biti na tem mestu pozoren na veliko stvari (vidljivost lutke, vodenje lutke, govor, geste, značaj lutke ipd.) (Trefalt, 1993).

Na utrjevalnih vajah se podrobno izdeluje uprizoritev, vadi se gibanje, dovršenost odnosov med liki, kretnje. Vaje potekajo tako dolgo, da jim omenjeno pride v navado. Utrjevalne vaje običajno potekajo po delih, tako da se napake in pomanjkljivosti odpravljajo sproti. Več vaj je za lutkarji, daljši so deli, po katerih vadijo. Ob koncu utrjevalnih vaj zaigrajo skoraj celotno predstavo v enem delu (Trefalt, 1993).

Tehnična vaja je zadnja vaja pred generalko. Na njej se vse skupaj uskladi še z glasbo, razsvetljava in drugimi tehničnimi zadevami. Na tej vaji sodeluje tudi nekaj gledalcev, ki na koncu predstave s komentarji pripomorejo, da se odpravijo še zadnje nepravilnosti (Trefalt, 1993).

Na glavni in generalni vaji je potek uprizoritve takšen, kot naj bi bil na premieri in na ponovitvah, vključno s kostumi, sceno, lutkami in rekviziti. Glavno vajo, ki se zgodi pred generalko, lahko režiser prekine in opozori na nepravilnosti, medtem ko mora generalka potekati natančno tako, kot bo potekala predstava. Ob koncu režiser poda še svoje zadnje individualne pripombe vsakemu lutkarju posebej (Trefalt, 1993).

4 SLIKANICA IN PRAVLJICA

4.1 Slikanica

»Slikanice so posebna oblika knjige, ki združujejo besedilo in ilustracijo v enovito celoto; slikanica ima torej tri pomembne sestavine: besedilo, ilustracije in vsebinsko-oblikovni odnos med besedilom in ilustracijo. Ta odnos imenujemo interakcija, kajti besedilo vpliva na razbiranje pomena ilustracij in obratno, ilustracija spreminja ali dopolnjuje pomen besedila« (Haramija in Batič, 2013, str. 23).

4.1.1 Interakcija med besedilom in ilustracijo

Interakcija med besedilom in ilustracijo je tista, ki vpliva na zunanjo podobo, razumevanje besedila in ilustracije v slikanici (Haramija in Batič, 2013).

Nikolajeva navaja naslednje kategorije interakcije v slikanici:

- Simetrična: besede in slike pripovedujejo isto zgodbo.
- Komplementarna: besede in slike druga drugi zapolnijo pomanjkljivosti.
- Stopnjevalna: slike podčrtujejo in presegajo pomen besed, včasih obratno (Nikolajeva, 2003; povz. po Haramija in Batič, 2013).

V slikanici sta torej uporabljena dva sporazumevalna koda – besedilo in ilustracija, ki skupaj predstavljata zgodbo. Iz tega razloga se slikanica uvršča v multimodalne knjige (Haramija in Batič, 2013).

4.1.2 Besedilo v slikanici

Slikanica je lahko zapisana kot proza ali kot poezija. V magistrskem delu se bomo osredotočili na prozo, pri kateri smo glede na dolžino besedila, ki nam je na voljo pri slikanici, omejeni na kratko prozo, ki jo Batič in Haramija (2013) delita na realistične kratke zgodbe in fantastično kratko prozo:

- *Realistične kratke zgodbe*, ki so v slikanicah redkejše, so zgodbe, v katerih je glavni literarni lik otrok, ki je prikazan v svojem vsakdanjem življenju.
- *Fantastična kratka proza* se v slikanicah pojavlja pogosteje. Sem spadajo pravljice, miti, pripovedke in fantastične kratke zgodbe.

(Značilnosti ljudske pravljice bom prikazala v posebnem poglavju.)

4.1.3 Ilustracije v slikanici

Ilustracije v slikanici lahko otrok sprejema brez pomoči odraslega, saj zmore slike »prebrati«
prej, kot zna brati besedilo. Ilustracije v slikanici so pripovedna umetnost, ki se od branja drugih likovnih del, kot so kipi ali slike, ločijo po tem, da so ves čas v interakciji z besedilom (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4 Oblikovanje slikanice

Med celostno podobo slikanice prištevamo besedilo, ilustracije in parabesedilo. (Haramija in Batič, 2013).

»Slikanice so umetniško delo, ki ima svoje značilnosti, ki se nanašajo na oblikovanje naslovnice, veznih listov, izbire formata, uporabljenih likovnih materialov, tehnik v ilustracijah ipd.« (Haramija in Batič, 2013, str. 58).

4.1.4.1 Likovne tehnike in materiali

Ilustrator izbere tiste likovne tehnike, ki mu omogočajo ustrezno predstavitev motiva, likovne ideje in časa, v katerem je delo nastalo. Izbira materiala in likovne tehnike je povezana tudi z besedilom, saj različni mediji različno vplivajo na pomen zgodbe (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4.2 Format in oblika

Najpogostejša oblika za slikanico je format A4, pogosto pa se uporablja tudi kvadratni format. Ustvarjalci ga izbirajo glede na naravo knjige (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4.3 Tipografija

Pomemben del oblikovanja slikanice je izbira oblike pisave - tipografija. Batič in Haramija jo razvrstita v štiri kategorije:

- Pisava, ki se ne ujema z vsebino.
- Pisava, ki upošteva besedilo.
- Pisava, ki poudarja značilnost besedila tako, da postane bolj aktiven element vidne izkušnje.
- Pisava, ki je uporabljena ekspresivno, se spreminja znotraj iste slikanice in tako vpliva na sporočilnost besedila (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4.4 *Naslovnica*

Na naslovnici se nahajajo podatki o naslovu dela in avtorjih. Naslovnica je pogosto ilustrirana, na njej se pojavi motiv iz slikanice ali nov motiv. Ilustracija se lahko nadaljuje na hrbtno stran. Slikanica se pogosto izbira na podlagi naslovnice, zato je njeno oblikovanje ključnega pomena (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4.5 *Vezni listi*

Vezni listi so sestavni del slikanic s trdo vezavo, pri čemer ločimo ilustrirane in neilustrirane liste, le-ti pa so lahko različni ali identični spredaj in zadaj (Haramija in Batič, 2013).

4.1.4.6 *Postavitev slike in besedila*

Postavitev besedila vpliva na ritem v slikanici, oblikovanje posameznih strani pa vpliva tudi na ustvarjanje napetosti.

Glede na oblikovni odnos besedila in ilustracije Marjana Kobe slikanice razdeli:

- Klasična slikanica; enakomerno se menjujeta celostranska ilustracija in celostransko besedilo.
- Ilustracija se »razlije čez rob«; besedilo je vključeno v ilustracijo.
- Besedilo je likovno oblikovano; besedilo je del ilustracije, npr. inicialka (Kobe, 1987; povz. po Haramija in Batič, 2013).

4.2 **Pravljica**

Pravljica je ena najpogostejših književnih vrst v ljudskem slovstvu. Sprva je bila ljudska pravljica najbližje otroškemu pojmovanju sveta in tako je še danes ena najbolj razširjenih vrst otroške književnosti. Temelji na »naivni oceni sveta« in je »etična osnova kar se da enostavno in pregledno nasprotje med dobrim in zlim, pri čemer je za konec dobro nagrajeno in zlo kaznovano« (Kmecl, 1995, str. 185).

Haramija (2015, str. 104) pravi, da pravljice kot književna vrsta sodijo v kratko prozo, pri čemer so izrazite njihova struktura in nekatere temeljne določilnice, ki jih mora besedilo vsebovati. Delimo jih na obdobje nastanka ali na njihove genološke značilnosti. Slednje delimo še na dve skupini: avtorske pravljice in ljudske pravljice.

Med ljudske pravljice sodi tudi pravljica Janček ježek, zato si bomo v nadaljevanju pogledali njene značilnosti.

4.2.1 Folklorna ali ljudska pravljica

Pri folklorni pravljici je značilno črno-belo slikanje oseb, kar pomeni, da ima literarni lik eno močno potencirano lastnost, na podlagi katere si ustvarimo predstavo o njem, kar velja tudi za živali v živalski pravljici. Literarni liki so imenovani po poklicu, položaju v družbi ali kateri drugi lastnosti. Potrebno je poudariti, da določen lik v pravljici vedno predstavlja isto lastnost, npr. dobra vila, lepa kraljična. V pravljicah nastopajo čudežni predmeti in čudežna bitja, književnega časa in prostora pa ni mogoče natančno določiti. Konec pravljice je vedno srečen (Batič in Haramija, 2013).

5 ANALIZE BESEDILA IN ILUSTRACIJ V DELU

JANČEK JEŽEK

Zaradi različnih izdaj, v katerih je izšla pravljica Janček ježek, smo v magistrskem delu izhajali iz samostojne slikanice Janček ježek iz leta 1982. Najprej sem določila zunanjo zgradbo književnega besedila (ilustratorja ter obdobje, vrsto in zvrst, v katero književno besedilo spada). Nato sem na kratko povzela zgodbo pravljice. Nazadnje sem določila še notranjo zgradbo književnega besedila (glavne in stranske književne like, književni čas in prostor, snov, temo in motive, jezikovne značilnosti, zgradbo in vrsto pripovedovalca). Na koncu sem opisala še naslovnico, vezne liste in notranjo naslovnico ter odnos med besedilom in ilustracijo. Slikanice in zbirke, v katerih najdemo pravljico Janček ježek, so ločeni oziroma združeni glede na razlike/podobnosti med njimi. Če sta si dva ponatisa ali več identična, sta zapisana v isto tabelo.

Zunanja zgradba književnega besedila

Janček ježek je slovenska ljudska pravljica, ki jo je v drugih virih mogoče najti pod različnimi naslovi. Pravljico je najprej leta 1967 ilustrirala Ančka Gošnik Godec, leta 1973 je izšla v zbirki Deteljica (ponatisi 1979, 1980, 1982, 1984, 1987, 1992, 1996, 1999, 2001, 2005, 2006, 2014), nato je leta 1982 izšla kot samostojna

pravljica (ponatis 1986), leta 1992 je prvič izšla v zbirki Velike slikanice (ponatisi 1996, 1999, 2002, 2005, 2007, 2010, 2012, 2014, 2016 in dotis 2014). Leta 2003 pa je v reviji Rodna gruda izšla z ilustracijami Marjance Jemec Božič. Literarizirano verzijo pravljice Sin jež je zapisal Fran Milčinski v zbirki Pravljice iz leta 1911. Leta 1990 je v tedniku Slovencev videmske pokrajine Novi Matajur izšla pravljica Sin je postal jež.

Ilustratorka Ančka Gošnik Godec

Ančka Gošnik Godec se je rodila leta 1927 v Celju, kjer je obiskovala tudi osnovno šolo. Kasneje se je izobraževala na šoli za oblikovanje v Gradcu. Po šolanju se je zaposlila v tiskarni Ljudska pravica, nato pa se je odločila šolanje nadaljevati na Akademiji za likovno umetnost. Pričela je z ilustracijami v revijah in časopisih (Ciciban, Pionir, Pionirski list in Kurirček). Po tem so sledile knjižne ilustracije (Muca Copatarica, Za lahko noč, Zlata ptica, O treh grahah ...). Za svoje delo je prejela nagrade (Levstikova nagrada, Zlato pero, Smrekarjeva nagrada). Najraje ustvarja med hribi in jezeri, kjer je preživela večji del svoje mladosti (Slovenski ilustratorji, 2004).

Zgodba v zbirkah Babica pripoveduje, Slovenske ljudske pravljice, Janček ježek in v reviji Rodna gruda

Mati je nekega dne mesila kruh. Ker je mali Janček silil zraven, da bi mesil tudi on, ga je mati napodila z besedami (Slovenske ljudske pravljice, 2016, str. 70): »Beži no, ježek!«. Ker pa so se v tistem času dogajali čudeži, se je Janček spremenil v ježka. V hiši pa za ježka ni prostora, zato je šel od doma in si v gozdu pod votlo hruško izkopal jamo, v kateri je prebival sedem let. Po spletu okoliščin se je nekega dne v gozdu izgubil grof. Počival je pod hruško, v kateri je prebival Janček ježek. Ta mu je bil v zameno za plačilo pripravljen pokazati pot domov. Zahteval je, da mu da za ženo eno od njegovih hčera. Ker grofu ni preostalo drugega, je privolil in Janček ježek mu je pokazal pot domov. Naslednji dan je Janček ježek prišel na ogled gradu, grofične pa so po navodilu grofa morale zapreti vsa vrata. Janček ježek se je znašel, skočil petelinu na hrbet, ta se je prestrašil in skupaj z njim poletel na okno, kjer so stale grofove hčerke. Starejši hčeri ga nista hoteli, češ da ni dovolj dober zanju, najmlajša pa se ga je usmilila in ga vzela za moža, saj mu je

bila hvaležna, da je rešil očeta. Ko sta prišla pred oltar, se je Janček ježek spremenil v prekrasnega mladeniča Jančka. Ko sta kraljičini sestri videli mladeniča, sta začeli prepričevati sestro, naj se ne omoži, ampak naj mladeniča prepusti eni od njiju. Janček, ki je bil najmlajši grofični hvaležen, ker ga je rešila ježeve kože, pa za ženo ni hotel nobene druge neveste.

Zgodba v zbirki Pravljice Frana Milčinskega

Cesar in cesarica sta si neizmerno želela otroka, ki ga nista mogla imeti. Ko je cesarica nekega dne na sprehodu v gozdu srečala ježa, je rekla (Milčinski, 1911, str. 112): »O, da bi dobila sina, ni treba, da je večji kakor ta jež.« Cesarici se je želja uresničila, pa vendar s cesarjem nista bila vesela. Ježa sta do štirinajstega leta skrivala pred svetom, nato pa sta mu dala šest svinj in petelina ter ga za nadaljnjih sedem let poslala v gozd. Menila sta, da bo v tem času že umrl, pa vendar se je ježu v gozdu godilo bolje kot pri cesarju in cesarici. Imeli so dovolj hrane in tako so se svinje odebelile in se množile. Nekega dne pa se je kralj, ki je bil na lovu, izgubil v gozdu. Kralj je slišal tuliti volka, zato se je prestrašil za svoje življenje. Najprej je zagledal svinje, zato je sklepal, da se mora v bližini nahajati pastir. Kralj je ježu v zameno za pomoč na poti iz gozda obljubil pol kraljestva in hčer za ženo. Jež je od kralja želel podpis, da ne pozabi svoje obljube, nato pa mu je jež pokazal pot iz gozda. Ko sta cesar in cesarica že pozabila na svojega sina, se je ta po sedmih letih in pol odpravil domov. Na grajsko dvorišče so do večera prihajale svinje, toliko jih je bilo. Cesar in cesarica pa sta se spraševala, od kod je prišel bogati kupec. Šele ko se je na dvorišču pojavil jež na petelinu, ga je cesarica spoznala za sina. Ježa sta sprejela z odprtimi rokami, saj sta videla, da je zelo bogat. Jež jima je podaril vse svoje svinje, nato pa so se odpravili k počitku. Cesar in cesarica od samega bogastva nista mogla spati, zato sta naslednje jutro ježu rekla, naj odide nazaj v gozd ter enako kakor je storil s svinjami, stori s kozami ter naj se znova vrne čez sedem let. Jež se je predlogu uprl in izrazil željo po poroki, ki so jo njegovi starši zasmehovali, češ da ga nobena ne bo hotela. Jež je okrasil svojega petelina in na njem brez slovesa odjezdil. Kmalu je prijahal do kralja, ki mu je pomagal v gozdu. Kralj je naročil zapreti vsa vrata, kar pa ježu ni bilo mar, saj se je s petelinom vzdignil v zrak na okno, kjer so sedele kraljične in kralj. Jež je kralju pokazal svoje pismo in njegov podpis, na katerem je bila zapisana kraljeva obljuba. Starejši hčeri sta ježa zavrnili,

češ da raje umreta, kot da ga vzameta za moža. Najmlajša hči pa je ježa vzela za moža, saj mu je bila hvaležna, da je očeta rešil pred smrtjo v gozdu. Ježa je dvignila k sebi in ga poljubila, pri tem pa so jo ježeve bodice zbodle v ustnice. Kaplje krvi so pričele padati na ježevo kožo, ki se je naposled razpočila, iz nje pa se je prikazal prelep mladenič. Zahvalil se je najmlajši kraljični, saj ga je rešila ježeve kože. Kralj je v kočijo vpregel šest belih konjev in odpravili so se domov k ježevim staršem. Cesar je globoko izdihnil, saj si je zaželel, da bi njegov sin bil tak, kot je ta mladenič. V tem je mladenič cesarju pokazal ježevo kožo in cesar ga je spoznal za svojega sina. Po tem je bila velika poroka, ki je svet še ni videl. Na poroki sta manjkali le kraljičnini sestri, ki sta zavoľjo zavisti storili samomor.

Zgodba v tedniku Slovencev videmske pokrajine Novi Matajur

Mati je sinu zapovedala, da je postal jež. Jež se je zato odločil, da se odpravi po svetu. Pri kmetu si je izprosil delo pastirja in tako je tri leta v gozdu pasel svinje. Kmetu je obljubil, da jih bo vsako leto prignal domov enkrat več, kot mu jih je dal. Vsako leto se je v gozdu izgubil mož, ki je ježa vedno znova prosil za pomoč, saj sam ni našel poti iz gozda. Jež mu je vsako leto pomagal, zato se je mož začel spraševati, kaj bo jež želel v zameno za pomoč. Jež je odločno povedal, da si želi le eno izmed njegovih treh hčera. Ko je mož prišel domov, je zgodbo povedal hčeram, ki so se z možnostjo strinjale, saj so mislile, da je jež le priimek zalega mladeniča. Jež je od kmeta prejel plačilo za svoje opravljeno delo, nato pa je kmeta povabil na svojo poroko. Kljub temu, da je bil kmet prepričan, da ježa ne bo nobena vzela za moža, sta se odpravila na pot proti moževi hiši. Jež je prijezdil na petelinu, kmet pa na konju. Ko so moževe hčere videle ježa, sta ga prvi dve zavrnila, češ da raje umreta, tretja pa je privolila v ženitev. Malo pred poroko je jež rekel, da gre še na pokopališče, ostale pa je napotil naprej k poroki. Jež je tako izginil za obzidjem, z druge strani pa je prišel zal mladenič. Hčerama, ki mladeniča nista hoteli za moža, je bilo tako žal, da sta storili samomor. Jež in njegova nevesta pa sta se vrnila na ježev dom k materi, kjer sta bogato in dolgo živela.

Notranja zgradba književnega besedila

Glavni književni lik: realni (deček Janček) in fantastični (Janček ježek)

Stranski književni liki: Jančkova mama, grof, grofične, petelin.

Književni čas: sintetičen. Poteka na gradu, zato lahko rečemo, da je obdobje srednji vek.

Književni prostor: realen (Jančkov dom, gozd in grad, cerkev).

Tema: preobrazba (Janček se spremeni v ježka).

Sporočilo: o usodi (čudež), ki ji ni mogoče ubežati. S potrpežljivostjo in pomočjo drugim si lahko nazaj prislužimo prvotno stanje.

Motivi:

Motiv preobrazbe: zaradi čudežnih besed se Janček spremeni v ježka.

Motiv življenja v gozdu: Janček ježek si pod hruško naredi lep domek.

Motiv grofa: Kljub temu da je vpliven in bogat, potrebuje pomoč pri iskanju poti iz gozda.

Motiv pomoči drugemu: Janček ježek pomaga grofu najti pot iz gozda.

Motiv uresničevanja obljube: Janček pride na grad po obljubljeni nagrado – grofično.

Motiv poroke: kadar se oseba, ki je bila žrtev čudeža, poroči z grofično, čudež izgubi svojo moč.

Jezikovne značilnosti: preprost in razumljiv jezik, ki ima preprosto skladenjsko sestavo (enostavčne povedi). Zapleteno zloženih stavčnih zvez ni. Prav tako ni posebnosti na besedotvorni ali glasoslovni ravni. Najdemo posebitve (ježek ima človeške lastnosti) in pomanjševalnice (Janček).

Zgradba: sintetična.

Pripovedovalec: tretjeosebni, vsevedni.

Književno obdobje: sodobna mladinska književnost.

Književna zvrst: epska proza.

Književna vrsta: ljudska pravljica.

BESEDILO	ILUSTRACIJA JANČEK JEŽEK Ančka Gošnik Godec 1982 (ponatis 1986) in SLOVENSKE LJUDSKE PRAVLJICE Ančka Gošnik Godec (ponatise 2010, 2012, 2014, 2016 in dotis 2014)	ILUSTRACIJA SLOVENSKE LJUDSKE PRAVLJICE Ančka Gošnik Godec 1992 (ponatise 1996, 1999, 2002, 2005, 2007)	ILUSTRACIJA BABICA PRIPOVEDUJE: slovenske ljudske pravljice Ančka Gošnik Godec 1967 BABICA PRIPOVEDUJE: slovenske ljudske pripovedi Ančka Gošnik Godec 1973 BABICA PRIPOVEDUJE: slovenske ljudske pripovedi Ančka Gošnik Godec 1979 (ponatise 1980, 1982, 1984, 1987, 1992, 1996, 1999, 2001, 2005, 2006, 2014)	ILUSTRACIJA NAJ BABICA ŠE PRIPOVEDUJE?: slovenske ljudske pravljice, pripovedke in pesmi 2010
Mati mesi kruh, medtem ko Janček sili k njej. Mati Jančka pokliče ježek. Zgodi se čudež – Janček se spremeni v ježka.	V prvem planu je upodobljen Janček ježek na deblu drevesa. Ima žalosten izraz, iz oči mu polzi solza.	Enostranska ilustracija, ki nad besedilom nima manjše ilustracije listja.	/	/

<p>Janček ježek se mora odpraviti v gozd.</p>	<p>V ozadju je upodobljena hiša in mati, ki kliče za Jančkom ježkom. Na obrazu ima zaskrbljen izraz.</p> <p>Na zgornjem in spodnjem delu strani je upodobljeno listje, ki se razprostira tudi nad besedilom.</p>			
<p>Brez besedila.</p>	<p>Na dvostranski ilustraciji je predstavljeno življenje Jančka ježka. V prvem planu je deblo in korenine drevesa – hruške. Pod koreninami drevesa je shramba, kjer na vrvi visijo narezani kolobarji hruške,</p>		/	/

	<p>cvetlice, listi. V košari ob stran so hruške, jagodičje in polžja hišica. Po tleh so zelene hruške, gobe, listje v zeleni in rjavi barvi. Pod eno izmed korenin je skrit Janček ježek, ki je hruško.</p>			
<p>Grof zaide v gozdu in sede pod ježevo hruško. Janček ježek grofu ponudi pomoč pri poti iz gozda. V zameno zahteva eno grofovo hčer. Grof se pogodi z Jančkom ježkom in Janček ježek mu pokaže pot iz gozda.</p>	<p>Na celostranski ilustraciji je v ozadju upodobljeno deblo hruške in grof, ki sedi pod njo. Ima dolge sivo-rjave lase in rjavo, pristriženo brado. Njegov pogled je žalosten, oči so povešene. Na rokah ima rokavice, s katerimi si</p>	<p>Pod besedilom je manjša vinjetna ilustracija. Na njej so upodobljene travniške cvetlice in trava.</p>	<p>Na črno-beli ilustraciji, ki se nahaja nad besedilom, je upodobljeno drevo – hruška, kar vidimo po sadežih na drevesu. Pod sadnim drevesom sedi grof, čigar izraz na obrazu je žalosten in obupan. Ustnice so povešene navzdol. Nad</p>	/

	<p>podpira glavo. Videti je obupan in izgubljen. Na sebi ima rjav plašč z gumbi, svetlorjave hlače in bele nogavice, ki jih ne vidimo popolnoma, saj jih zakrivajo škornji v rumeno-rjavi barvi.</p> <p>V ospredju vidimo jurčke in lisičke ter manjše drevesce, na katerega se z ročico naslanja Janček ježek. Drugo ročico ima oprto v bok. Nogi Jančka ježka sta prekrižani, je v antropomorfem položaju. Ustnice Jančka ježka so stisnjene skupaj,</p>		<p>zgornjo ustnico ima brčice. Njegov pogled je uprt v Jančka ježka. Njegovi lasje so speti v čop, na glavi ima klobuk. Oblečen je v suknjič, hlače in škornje. Roki ima naslonjeni na kolenih. Njegova drža je sključena. Videti je žalosten in obupan.</p> <p>Janček ježek gleda proti grofu. Videti je nasmejan in dobre volje.</p>	
--	--	--	--	--

	videti je, kot da žvižga. Oči so priprte.			
Janček Ježek pride na ogled gradu. Hčere po naročilu grofa zapro grajska vrata in okna ter opazujejo Jančka ježka. Petelin ponese Jančka ježka na okno h grofičnam.	Na celostranski ilustraciji je upodobljen Janček ježek, ki ima v bodicah zataknjeno listje in cvetove. Ima odprta usta in rahlo priprte oči. V roki nosi šopek cvetlic, ki so precej večje od njega. V ozadju so mogočna rjava grajska vrata z okencem, skozi katerega vidimo grofov obraz. Na levi se zraven vrat razprostira okno, skozi katerega gledajo tri grofične. Pred njim sta	Pod besedilom je manjša ilustracija, na kateri so upodobljeni Janček ježek, petelin in kokoš. Ilustracija je zrcaljena. Ne vidimo zgornjega dela ilustracije, na katerem so upodobljena grajska vrata, grof, okno in grofične. Sledi celostranska ilustracija grofičen in Jančka ježka s petelinom na oknu.	Na celostranski barvni ilustraciji je v prvem planu upodobljen Janček ježek na petelinovem hrbtu. Janček ježek ima odprta usta in se ozira navzgor proti oknu, s katerega gledajo tri grofične. Petelin ima izredno košat rep, ki je naslikan v različnih odtenkih zelene barve. Grofične pri oknu opazujejo Jančka ježka in petelina. Na obrazu imajo izrisan nasmeh. Najmlajša grofična ima	Ilustracija je identična ilustraciji iz prejšnjega stolpca tabele (knjiga Babica pripoveduje).

	petelin in kokoš. Kokoš se sklanja po zrnju, ki je natrošeno po grajskih tleh, medtem ko petelin pokončno stoji.		črne lase in modro obleko, medtem ko imata njeni sestri rjave lase. Ena izmed sester ima zeleno obleko, druga vijolično. V ozadju je slak, ki se vije po pročelju hiše.	
Janček ježek ogovori grofične. Starejši grofični zavrmeta Jančka ježka. Najmlajša hči privoli v poroko z Jančkom ježkom.	Grofične stojijo pred oknom. V sredini je grofična s svetlimi lasmi in svetlomodro obleko. Ob njej sta grofični z rjavo in vijolično obleko. V prvem planu je petelin z Jančkom ježkom na hrbtu. Janček ježek ima bodice še vedno okrašene z listjem in cvetjem,		/	/

	<p>njegov obraz je sramežljivo uprt v svetlolaso grofično. Na ustnicah ima nežen nasmeh. Grofičnini sestri imata kisle poglede in povešene ustnice. Svetlolasa grofična ima pogled uprt v Jančka ježka, v rokah pa drži šopek cvetlic.</p>			
Brez besedila.	<p>Na dvostranski ilustraciji je predstavljen poročni dan. V prvem planu je upodobljena okrašena kočija, na kateri sedijo grofične, Janček ježek in grof. Svetlolasa grofična je oblečena v belo</p>	<p>Pod besedilom je manjša vinjetna ilustracija. Upodobljen je bokal, na katerem sedi pikapolonica (simbol sreče). Pod bokalom je cvetje.</p>	/	/

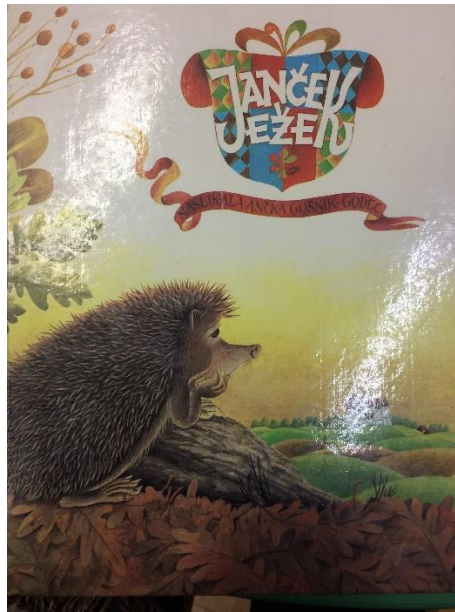
	<p>poročno obleko, v naročju pa drži Jančka ježka. Sestri sta nasmejanih lic in sedita nasproti svetlolase grofične. V kočijo sta vprežena dva bela konja, ki sta okrašena z rdečimi cvetovi. Grof, ki upravlja kočijo, je oblečen v modro obleko. Njegov pogled je zaskrbljujoč in uprt v najmlajšo grofično. Ozadje je upodobljeno v zeleni barvi, ki predstavlja planote in gozdove. V ozadju je upodobljen tudi grad in cesta, po kateri se</p>			
--	---	--	--	--

	za kočijo podita dva mladeniča – vsak na svojem konju.			
<p>Janček ježek se pred oltarjem spremeni v mladeniča.</p> <p>Dialog med grofičnoma. Starejši grofični si prav tako želita mladeniča za moža.</p> <p>Janček ježek se odloči za najmlajšo grofično, saj ga je ona rešila ježeve kože.</p>	<p>V ospredju sta svetlolasa grofična in mladenič – Janček.</p> <p>Janček ježek in najmlajša grofična sta oblečena v beli obleki, v rokah pa držita poročni šopek. Sta veselih lic, videti sta zadovoljna. V ozadju je upodobljena cerkev, pred katero stojijo grof, grofičnini sestri ter še nekaj drugih ljudi. Obleke svatov, ženina in neveste so svečane in bogato nabrane. Iz njih</p>		/	/

	<p>lahko razberemo, da zgodba sodi v neko drugo obdobje zgodovine. Grof je nasmejan, medtem ko sta sestri žalostnih in zavistnih lic. Ustnice imata povešene. Pred cerkvijo sta upodobljeni dve drevesi, v ozadju je videti zeleno-rjave njive.</p>			
--	---	--	--	--

Tabela 1: Ilustrirani prizori v Jančku ježku

Janček ježek (1982 in ponatis 1986), izbral in uredil Niko Grafenauer, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 1: Naslovnica slikanice: Janček ježek. (1982). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Prvo izdajo slikanice Janček ježek, ki je izšla na slovenskih tleh za zbirko Velike slikanice, je uredil Niko Grafenauer in ilustrirala Ančka Gošnik Godec. Slikanica je doživela ponatis leta 1986 in je identična prvotni izdaji. Slikanica ima pet enostranskih ilustracij in dve celostranski ilustraciji. Besedilo je zapisano z velikimi tiskanimi črkami. Slikanica je pokončnega formata (27 X 21 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici je upodobljen Janček ježek, naslonjen na korenino drevesa. Jančkov pogled je žalosten in uprt proti njivam in gradu. Pod Jančkom ježkom je rjavo hrastovo listje. Ozadje je rumeno in počasi prehaja v belo. Naslov je zapisan z velikimi tiskanimi črkami v pisanem grbu, črke so odebeljene in zapisane v beli barvi. Na zadnji platnici slikanice je upodobljeno nadaljevanje ilustracije z naslovnice, in sicer je upodobljeno deblo drevesa, na korenino katerega je Janček ježek naslonjen na naslovnici. Pod drevesom je rjavo hrastovo listje, ob deblu pa se razprostira slak v zeleni barvi. Kot v celotni slikanici gre tudi na naslovnici za barvne ilustracije. Slikanica ima različno ilustriran sprednji in zadnji vezni list. Oba vezna lista sta v zeleni barvi, na kateri je upodobljena bela ilustracija, ki je identična ilustraciji na notranji naslovnici. Na notranji naslovnici se razprostira celostranska

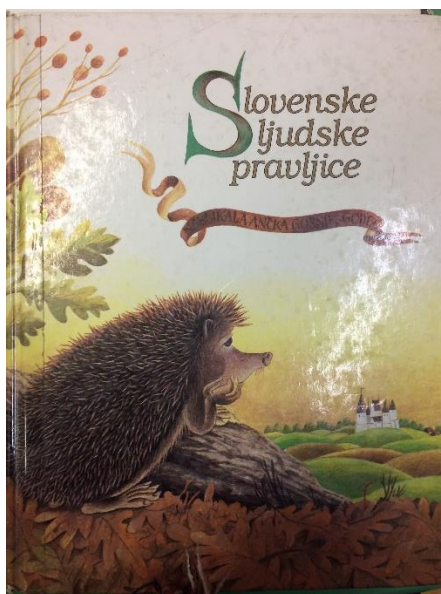
ilustracija, na kateri je upodobljen travnik s travniškim cvetjem, ozadje je v beli barvi. Na zadnjem veznem listu je upodobljena potica, v kateri sta dve rdeči vrtnici. Ob vsaki strani potice je po en bokal. Na levem bokalu sedi pikapolonica, ki simbolizira srečo. V ozadju je cvetlični vzorec, ki najverjetneje predstavlja namizni prt. Nad ilustracijo je izpisan naslov z rjavimi velikimi tiskanimi črkami. Pod naslovom je v rjavordeč bogat trak s črnimi velikimi tiskanimi črkami zapisana ilustratorka.

Odnos med besedilom in ilustracijami

Besedilo in ilustracije so skladne in pripovedujejo isto zgodbo ter se obenem dopolnjujejo, saj podajo informacije, ki jih ilustracija samo nakaže. Npr. besedilo pove, da petelin zleti z ježkom vred na okno, v ilustraciji pa vidimo le petelina na oknu. Hkrati pa ilustracije zgodbo dopolnjujejo in v nekaterih prizorih podrobneje opišejo prostor dogajanja. Dober primer je prva celostranska informacija, na kateri je prikazano življenje Jančka ježka v gozdu. Naslikano je njegovo prebivališče, shramba, okolica in sadeži, s katerimi se ježek prehranjuje. Besedilo namreč govori samo o tem, da je Janček ježek sedem let prebival pod votlo hruško. Pri drugi celostranski ilustraciji je prav tako bolj podrobno predstavljen poročni dan Jančka ježka in najmlajše grofične. Iz besedila izvemo, da je grof v najlepšo kočijo vpregel dva konja, grofična pa ima v naročju Jančka ježka. Iz ilustracije lahko razberemo, da sta bili na vozu tudi grofičnini sestre, ki sta bili vedrih lic. Vidimo tudi svečana oblačila, ki so si jih nadeli za poročni dan. Najmlajša kraljična ima belo poročno obleko. Grof je odet v obleko modre barve. Modra barva je značilna barva oblek, ki so jih nosili kralji v 12. in 13. stoletju. Ena izmed sester je oblečena v zeleno obleko, ki nakazuje na pozni srednji vek, saj so šele takrat začeli nositi zeleno barvo. Da gre za srednji vek, lahko razberemo tudi iz ženskih oblek, saj so le-te široke v rokavih, životec ženske obleke se oprijema bokov, dolgo in široko krilo pa sega do stopal. Upodobitve književnih likov so poenostavljene, shematske. Vsi liki imajo enak izraz na obrazu, razlikujejo se le po laseh in barvi obleke. Razlikujemo pa lahko med ženskim in moškim spolom. Pri ilustracijah so uporabljeni svetli toni, kar slikanici da posebno mehko. Slikanica sodi med klasične slikanice, saj je vsaka ilustracija samostojna slika, ki se v enakovrednem prostorskem razmerju

menjuje s celostranskim besedilom. Le pri prvem prizoru se pojavi, da se celostranska ilustracija zlije čez rob nad besedilom.

Slovenske ljudske pravljice (1992 in ponatise 1996, 1999, 2005, 2007), uredniki v ponatisih so različni: Niko Grafenauer, Irena Trenc-Frelj in Miha Kovač, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 2: Naslovnica zbirke: Slovenske ljudske pravljice. (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slovenske ljudske pravljice, ki so izšle za zbirko Velike slikanice, je ilustrirala Ančka Gošnik Godec. ¹Zraven vsake pravljice je zapisana oseba, ki je pravljico zapisala. Pravljico Janček ježek v Slovenskih ljudskih pravljicah je zapisal Fran Milčinski. Slovenske ljudske pravljice imajo 10 ponatisov, pri čemer so prvotni izdaji identični ponatise iz leta 1996, 1999, 2005 in 2007. Omenjeni ponatise se razlikujejo le po oblikovanju in barvi črk naslova in ilustratorke na zunanji in notranji naslovnici. Pravljica Janček ježek ima pet enostranskih ilustracij in dve celostranski ilustraciji. Ima enako število celostranskih ilustracij in eno enostransko ilustracijo manj kot izdaja iz leta 1980. Ena izmed enostranskih ilustracij v prejšnji izdaji, na kateri je upodobljen Janček, ko pride na obisk na grad, je v tej izdaji

---

¹V Slovenskih ljudskih pravljicah so zapisane naslednje pravljice: Pastirček, O treh grahih, Zlata ptica, O povodnem možu, Tri botre lisičice in Janček ježek.

pomanjšana, zgoraj odrezana ter zrcaljena preko premice. Nahaja se pod besedilom. Dodani sta dve manjši vinjetni ilustraciji pod besedilom, ki sta izvzeti iz ilustracije na veznih listih. Besedilo je zapisano z malimi tiskanimi črkami. Zbirka je pokončnega formata (27 X 21 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici Slovenskih ljudskih pravljic je ilustracija Jančka ježka. Ilustracija je identična ilustraciji iz prve izdaje. Na vrhu strani je z zelenorjavimi črkami izpisan naslov, pod njim pa ilustratorka. Vezni listi se od predhodne izdaje ne razlikujejo. Notranja naslovnica je celostranska, ilustraciji na veznem listu in notranji naslovnici sta v primerjavi s prejšnjo izdajo zamenjani, pri čemer je še vedno upodobljen travnik in travniške cvetlice.

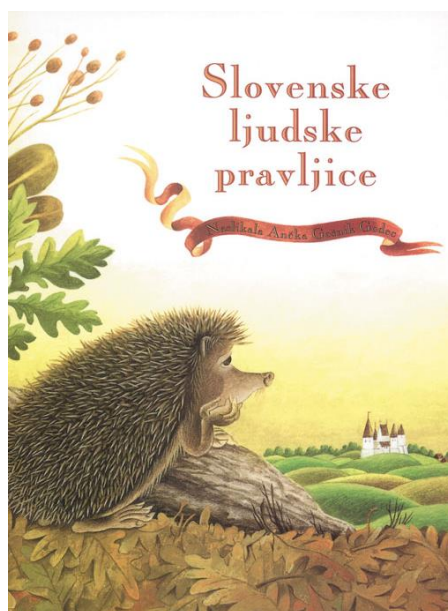
Odnos med besedilom in ilustracijami

Pravljica se po zgodbi iz prve izdaje ne razlikuje. Zgodba je povsem identična prvi varianti, razlika je le v pisanju besedila na strani in v nekaj ilustracijah.

Besedilo je členjeno tako, da ponekod ni skladno z ilustracijami. Npr. besedilo nam pove, da Janček ježek pride na ogled gradu, kar nam ilustracija razkrije šele na naslednji strani ali ko nam besedilo prikazuje pogovor grofičen in Jančka, kjer jih Janček nagovarja k poroki. Na celostranski ilustraciji pa sta v poročnih oblekah upodobljena Janček in njegova izbranka – najmlajša grofična. Ponekod najprej vidimo ilustracijo in šele nato iz besedila izvemo, kaj se bo zgodilo. Npr. na dvostranski ilustraciji se v kočiji pelje grof s hčerkami, šele na naslednji strani pa iz besedila izvemo, da se peljejo na poroko in da bo najmlajša grofična vzela ježa za moža.

Slovenske ljudske pravljice (ponatisi 2010, 2012, 2014, 2016), izbrala in uredila, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 3: Naslovnica zbirke: Slovenske ljudske pravljice. (2010). Ljubljana. Mladinska knjiga.

Slovenske ljudske pravljice, ki so izšle za zbirko Velike slikanice, je ilustrirala Ančka Gošnik Godec. V njih so zapisane pravljice kot v prejšnjih izdajah z eno razliko – ni pravljice Tri botre lisičice. Vsaka pravljica ima naslov pravljice zapisan na posebej namenjenem listu pred pričetkom posamezne pravljice. Pod vsakim naslovom se nahaja tudi manjša vinjetna ilustracija. Pod naslovom pravljice Janček ježek je ilustracija majhne hiške in dveh dreves. Predvidevamo lahko, da gre za Jančkov dom. Pravljičica Janček ježek je povsem identična prvi varianti. Edina razlika je ta, da je besedilo zapisano z malimi tiskanimi črkami. Zbirka je pokončnega formata (27 X 21 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici je kakor v prvi varianti upodobljen Janček ježek. Na zgornjem delu so podatki o ilustratorki in naslov dela, uporabljena sta dva tipa pisav v enaki barvi. Ime ilustratorke je zapisano na traku pod naslovom dela. Vezna lista sta poslikana in se med seboj razlikujeta. Sta identična prvi varianti, z razliko, da ne dopolnjujeta notranje naslovnice. Notranja naslovnica ima na zgornjem delu podatke o ilustratorki in naslov dela, ki sta zapisana identično zunanji naslovnici. Pod

zapisanim imenom ilustratorke se nahaja manjša vinjetna ilustracija. Na njej je upodobljen zelen vzglavnik, na katerem je zlato jabolko.

Odnos med besedilom in ilustracijami

Besedilo in ilustracije so identične prvi varianti.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pravljice 1967, izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 4: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pravljice. (1967). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zbirka pravljič Babica pripoveduje slovenske ljudske pravljice je izšla pri Mladinski knjigi. ²Pravljice je izbrala in priredila Kristina Brenkova, za ilustracije je poskrbela Ančka Gošnik Godec. Pravljico Janček – ježek je zapisal Anton Hren, zapisana je z malimi tiskanimi črkami. Zgodba se od prve izdaje ne razlikuje, razlike so le v ilustracijah. Pravljica Janček ježek ima namreč le eno ilustracijo. Zbirka je skoraj kvadratnega formata (17 X 19 cm) in ima mehke platnice.

---

² V zbirki Babica pripoveduje slovenske ljudske pravljice so izšle naslednje pravljice: Mačeha in pastorka, Janček – ježek, Denar ne osreči človeka, Kralj Matjaž, Bela kača s kronico, Zakaj teče pes za zajcem, Lisica in kozica, Bogata in uboga sestra, Bedin in Bedina, Hvaležni medved, Zlata orehova vejica, Ajdovo zrno, O treh sinovih in Pastirček.

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici je ilustracija deklince, ki se sklanja po zaplati v snegu in v košarico nabira jagode. Na spodnjem delu je naslov in ime osebe, ki je pravljice izbrala in priredila. Uporabljen je en tip pisave, v črni barvi, pri čemer je naslov zapisan s krepko pisavo. Na zadnji strani je ilustracija drevesa, skozi katerega sveti sonce. Vezna lista sta poslikana in identična. Notranja naslovnica vsebuje zapis naslova, ilustratorke in ime osebe, ki je pravljice izbrala in priredila z velikimi tiskanimi črnimi črkami na beli podlagi. Pod zapisom je manjša vinjetna ilustracija, na kateri je upodobljen vrč v zelenih odtenkih.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Pravljica Janček ježek ima eno celostransko ilustracijo. Besedilo se nahaja na levi strani, desna pa je ilustrirana. Upodobljen je prizor Jančka ježka na petelinu. Videti je, kot da petelin leti proti oknu. Ima košat, zelen rep, pri čemer so uporabljeni različni odtenki zelene barve. Na oknu so kraljične, ki gledajo za Jančkom. Ilustracije in besedilo so skladni. Primer: Petelin ponese Jančka ježka na okno. Ilustracija je barvna. V zbirki bi lahko bilo več ilustracij, saj bi bilo besedilo tako nazorneje prikazano.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi 1973, izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 5: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1973). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pravljice Babica pripoveduje slovenske ljudske pripovedi so izšle v zbirki Čebelica, ki jih je založila Mladinska knjiga. Zbrane so iste pravljice kot v Babica pripoveduje slovenske ljudske pravljice 1967, s tem da je tukaj dodana še pravljica Povej mi pravljico. Zbirka je skoraj kvadratnega formata (17 X 19 cm).

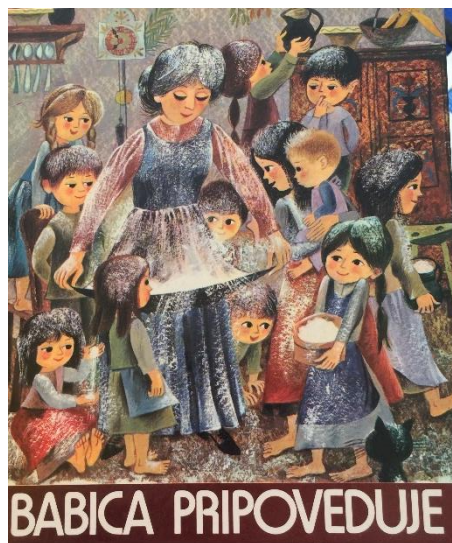
Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Naslovnica je identična prejšnji varianti. Veznih listov ni. Notranja naslovnica je identična prejšnji verziji z eno razliko – ime ilustratorke ni navedeno.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Besedilo in ilustracije so identične prejšnji varianti.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi (1979 in ponatise 1980, 1982, 1984, 1987, 1992), izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 6: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1979). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Delo z naslovom Babica pripoveduje slovenske ljudske pripovedi in njeni ponatise so izšli v zbirki Deteljica.³Zbirko je ilustrirala Ančka Gošnik Godec. Je skoraj kvadratnega formata (17 X 20 cm) in ima trde platnice.

---

³ V delu so zapisane naslednje pravljice: Mačeha in pastorka, Tekma za bajtico, Kralj Matjaž, Mamica Dravica, Rabeljsko jezero, Miška je šla k čevljarju, Janček – ježek, Klobko preje, Zmaj v Peci, Drava, Sava in Soča, Hvaležni medved, Podganek, pravljica s Posočja, Zlata ribica, Bogata in uboga sestra, Lisičja šola, Rusica pregnala grdinico iz lisičje hišice, Pastir in Spaka-kulaka, Oče je kupil zvonec, mati pa lonec, Bedin in Bedina, Pravljica o brvi in ovcah, O srajci srečnega človeka, Pastirček, Deklica veka, Gospodična, Ajdovo zrno, Lisica in jež, Speči zajec, Drag zajec, Lisica in kozica, Burja in Jug, Vetrovi se pripravajo, Kako so pulili repo, Zakaj teče pes za zajcem, Zakleti modras, Sedem let pri beli kači, Bela kača s kronico, Pripovedka o Soncu in Nasti, Pravljica o Kurentu, O povodnem možu, Sedem laži, O fižolčku, ogelčku in slamici, Zlata orehova vejica, Desetnica, Pet bratov, O treh sinovih, Kako je Pavliha kukca prodal, Kako je Pavlihova hiša pogorela, Kako je Pavliha obogatel, Denar ne osreči človeka, Tri vreče denarja za cepec, za mačko in za petelina, Ko se babica naveliča pripovedovati in Čudežno ogledalo.

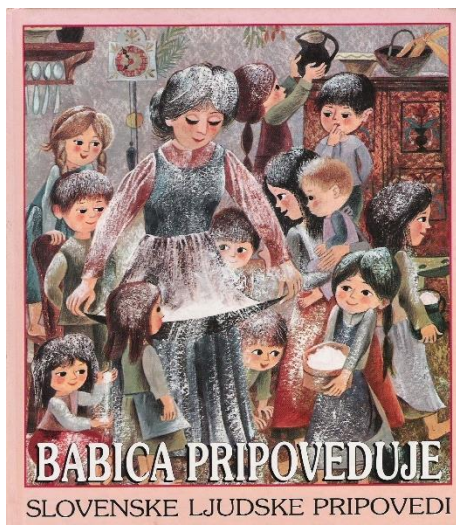
Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici je upodobljena babica v svoji izbi. Okrog babice so nasmejani otroci, ki jo z zanimanjem opazujejo. Babica z razprtimi rokami drži predpasnik, v katerem ima belo zmes. Na spodnjem rjavem pasu, kjer ni ilustracije, je podatek o naslovu dela. Pisava je odebeljena, zaobljena, bele barve. Rjava barva na spodnjem pasu se nadaljuje na hrbtno stran. Vezna lista sta bele barve. Na notranji naslovnici je na belem ozadju manjša črno-bela ilustracija veje z listjem. Na zgornjem delu so ponovljeni napisi z naslovnice, pri čemer je dodan še podnaslov.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Besedilo se nahaja na levi strani, desna pa je ilustrirana. Oblačila kralja spominjajo na srednji vek, čeprav so na črno-beli ilustraciji. Med upodobljenimi prizori izstopa barvna ilustracija, v kateri je upodobljen Janček ježek na petelinu. Besedilo in ilustracije so skladne. Primer: Besedilo govori, da je ježek bival pod hruško. Na ilustraciji vidimo grofa, ki počiva pod hruško. Liki so shematski, imajo enake izraze na obrazu in niso prikazani po značajih. V besedilu ne zasledimo opisa posameznih likov, ilustratorka jih je upodobila po svoji predstavi. Grofične imajo drugačne barve oblek (zelena, modra, vijolična) kot v prvi varianti, pa vendar so izbrane barve, ki so bile modne v srednjem veku. Stojijo ob oknu, pri čemer ne moremo sklepati, katera grofična je najmlajša.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi (ponatis 1996), izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 7: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1996). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zbirka je identična predhodni varianti, razlikuje se le po naslovnici, veznih listih in notranji naslovnici.

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Ilustracija na naslovnici je identična predhodni varianti. Naslovnica se od prejšnje variante razlikuje po zapisu besedila. Uporabljena sta dva sloga pisave, pri čemer je ena pisava krepka in bele barve na roza podlagi, druga pa črna. Roza podlaga se nadaljuje na hrbtno stran, na kateri se razprostira polje, na katerem raste pšenica. V ozadju vidimo tudi hiško in gozd. Vezni listi niso ilustrirani. Notranja naslovnica vsebuje zapis z velikimi tiskanimi črkami. Del zapisa je črno obrobljen in zapolnjen z barvo. Drugi del zapisa je le zapis z velikimi tiskanimi črnimi črkami na beli podlagi. Pod zapisom je manjša vinjetna ilustracija, na kateri je uprizorjen slak.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Besedilo in ilustracije so identične prejšnji varianti.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi (ponatisi 1999, 2001, 2005, 2006, 2014), izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 8: Naslovnica zbirke: Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zbirka Babica pripoveduje je izšla za zbirko Deteljica z ilustracijami Ančke Gošnik Godec. Od prve izdaje se razlikuje po tem, da ima le dve ilustraciji. Zgodba Jančka ježka je enaka prvotni. Zbirka je kvadratnega formata (21 X 21 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

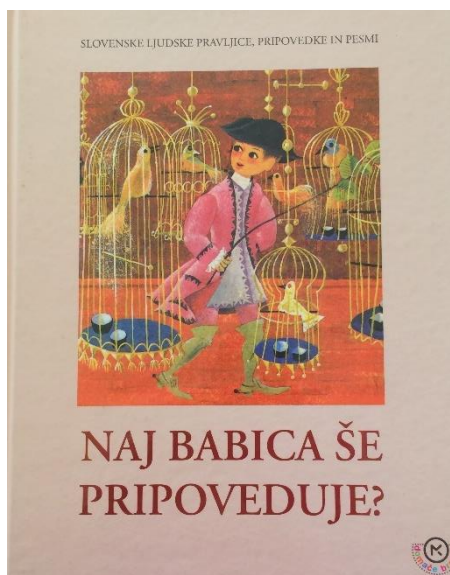
Ilustracija je identična predhodni varianti, s tem da je pomanjšana in se ne razprostira po celi strani. Pod ilustracijo je zapis naslova z malimi tiskanimi belimi črkami na temno rdečo podlago, ki se nadaljuje na hrbtno stran. Črka b, ki je inicialka, izstopa, saj je zapisana z drugo pisavo. Na hrbtni strani je zapisan kratek povzetek. Pod njim je manjša vinjetna ilustracija, identična ilustraciji, ki se razprostira na veznih listih. Vezna lista sta temnordeče barve, krasi ju ilustracija pisanega cvetja v vazi. Pred notranjo naslovnico in za veznim listom je bel list, na katerem je s črno pisavo ponovno zapisan naslov. Na notranji naslovnici je z enako pisavo kot na zunanji zapisan naslov, razlikuje se le v barvi (tokrat je uporabljena rdeča barva). Pod naslovom je zapisana še ilustratorica in ime osebe, ki je pripovedi izbrala in uredila. Pod zapisom je manjša vinjetna ilustracija, na kateri je upodobljena košara, v kateri je klobčič volne. Vanj sta v zabodeni dve igli za pletenje.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Ilustraciji sta identični varianti iz leta 1980, pri čemer se razlikuje le razporeditev besedila. Na prvi strani je zapis besedila brez ilustracije, nato je na drugi strani črno-bela ilustracija grofa, pod katero se nahaja besedilo. Enkrat je ilustracija na levi, drugič na desni strani. Besedilo in ilustracije so skladne, pa vendar po mojem mnenju niso ustrezno razporejene, saj besedilo že razkrije dogajanje, ilustracija o dogodku pa se nahaja na naslednji strani. Primer: Iz besedila izvemo, da Janček ježek skoči petelinu na hrbet, ilustracijo pa vidimo šele na naslednji strani.

Naj babica še pripoveduje?: slovenske ljudske pravljice, pripovedke in pesmi 2010, izbrala in uredila Kristina Brenkova, ilustrirala Ančka Gošnik Godec.

Slika 9: Naslovnica zbirke: Naj babica še pripoveduje?: slovenske ljudske pravljice, pripovedke in pesmi. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Zbirka pravljic je izšla za zbirko Domače branje Knjiga pred nosom.⁴ Posebnost zbirke je, da za vsako pravljico sledijo didaktični napotki. Zbirko je ilustriralo več

---

⁴ Pravlјice, ki so zapisane v zbirki: Ajdovo zrno, Pomlad, Hudobna mačeha in dobra pastorka, Moja mati kuha kafe, O zlatih jabolkih, Zlata ptica, Barčica po morju plava, Olje mladosti, O čudodelnem povodcu, Železni prstan, Prišla je miška iz mišnice, O treh grahih, O dvanajstih bratih in sestrah, Pravlјica o žabi, Mojca Pokrajculja, Lisička je prav zvita zver, Od kdaj ima zajček kratek rep, Zakaj teče pes za zajcem, O mladeniču, ki bi rad strah poznal, O junaškem kovaču, V svet krojači so odšli, O povodnem možu I, O povodnem možu II, O povodnem možu, Ob bistrem potočku je mlin, Pastirček in čarovnikova hči, Samson in čevljarček, Kovač Jurij, Sedem laži, Po Koroškem, Po Kranjskem, Pšenica – najlepši cvet, O prebrisani deklici, Bela kača s kronico, S kačo se je oženil, Marko skače, Kačja dolina, Jug in pastorek,

ilustratorjev, pri čemer je Jančka ježka ilustrirala Ančka Gošnik Godec. Je pravokotnega formata (27 X 21 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na naslovnici je ilustracija ene izmed pravljic – Zlata ptica. Na njej je upodobljen deček, ki v roki drži kletko s ptico. V ozadju je še več kletk, v vsaki izmed njih pa je ptica. Pod ilustracijo je s krepko rdečo pisavo zapisan naslov. Nad ilustracijo je v manjši pisavi zapisan podnaslov. Ozadje je roza barve in se nadaljuje na hrbtno stran, kjer najdemo kratek povzetek vsebine. Vezni listi so roza barve, ki so okrašeni z vzorci v temnejšem roza odtenku. Notranja naslovnica je identična zapisu zunanje naslovnice.

Odnos med besedilom in ilustracijo

Pravljica Janček ježek vsebuje eno ilustracijo. Besedilo se nahaja na levi strani, desna pa je ilustrirana. Nad ilustracijo je zapisano besedilo. Ilustracija je identična ilustraciji iz leta 1980 (Janček ježek skoči petelinu na hrbet). Besedilo in ilustracije so skladne. Primer: Besedilo govori, da grofične skozi okno opazujejo Jančka ježka. Na ilustraciji vidimo grofične, ki gledajo skozi okno.

Janček-ježek, ilustrirala Marjanca Jemec Božič

Pravljica je objavljena v reviji Rodna gruda (2003). Zgodba je identična zgodbi iz prve variante. Marjanca Jemec Božič je s svinčnikom ilustrirala dva izbrana prizora zgodbe. Besedilo je napisano z malimi tiskanimi črkami. Format je pokončen (29 x 20 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Pravljica je bila objavljena v reviji Rodna gruda (2003), zato naslovnice, veznih listov in notranje naslovnice ni mogoče opisati.

Začarani grad in medved, Múja se je ženila, Janček ježek, Grofič prašič, Desetnica, Kako je Pavliha Kukca prodal, Ribniška, Ko se babica naveliča pripovedovati in Kje so tiste stezice.

Odnos med besedilom in ilustracijami

Besedilo je postavljeno v dva stolpca, pri čemer sta med besedilo umeščeni dve ilustraciji. Izstopa oblikovanje likov. Podoba dveh grofičen, ki sta v besedilu opisani kot vzvišeni in Jančka ježka nočeta za moža, sta na ilustraciji mrkega obraza. Ustnice imata povešene navzdol. Izgledata užaljeni in rahlo prestrašeni, saj Jančka ježka opazujeta le s koticom očesa. Ilustracija prikaže, katera grofična vzame ježa za moža, saj se mu le ona smehlja in ima proti njemu usmerjeni roki. Izgleda, kot da ga želi objeti. V ilustraciji ne zasledimo ilustracije mladeniča kot v prvi varianti, glavni lik se pojavi le v obliki Jančka ježka. Besedilo in ilustracije so med seboj skladne. Risbe ne vsebujejo odvečnih elementov, ki bi morebiti pripomogli k manjši berljivosti ilustracij.

Fran Milčinski: Pravljice 1911, izbrala in uredila Breda Slodnjak, ilustrirali Gvido Birolla, Maksim Gaspari in Ivan Vavpotič

Slika 10: Naslovnica zbirke: Fran Milčinski: Pravljice. (1911). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pravljica Sin jež je objavljena v literarizirani verziji Pravljič Frana Milčinskega. V knjigi je ilustriran en izbran prizor. Besedilo je zapisano z malimi tiskanimi črkami. Knjiga je pravokotnega formata (14 X 20 cm).

Naslovnica, vezni listi in notranja naslovnica

Na zunanji naslovnici je barvna ilustracija mlade žene, ki sedi na klopi s culico pri nogah, zraven nje so srna, zajec in veverica. Na ilustraciji prevladujejo odtenki zelene barve. Ilustracija je iz pravljice z naslovom Desetnica. Pod ilustracijo je z velikimi tiskanimi črkami zapisan avtor in naslov dela. Ozadje je v bež barvi, ki se nadaljuje na hrbtno stran. Vezni listi so prazni, bele barve. Na notranji naslovnici je s črno pisavo na bel papir zapisano ime avtorja in naslov dela.

Odnos med besedilom in ilustracijami

Knjiga vsebuje eno ilustracijo. Besedilo se nahaja na levi strani, desna pa je ilustrirana. Ilustracija je črno bela in upodablja ježa na oknu, kjer so kralj in kraljične. Kralj in kraljične imajo odprta usta in so videti začudeni in prestrašeni. Besedilo in ilustracija sta skladna, vendar je besedilo tisto, ki prevladuje, zato ne moremo govoriti o slikanici.

6 ANALIZA LUTKOVNE PREDSTAVE

Preden sem začela s pisanjem magistrskega dela, sem si v Lutkovnem gledališču Maribor ogledala lutkovno predstavo Janček ježek, zato velja najprej omeniti nekaj podatkov o omenjeni predstavi, o igralki in režiserki. Nato bo sledila analiza predstave in intervju z igralko Eleno Volpi.

6.1 Podatki o predstavi Lutkovnega gledališča Maribor Janček ježek

Igralka: Elena Volpi; Režija: Margrit Gysin; Dramaturginja: Irene Beeli; Ustvarjalna ekipa: Zuzana Vítková, Branko Caserman, Maja Švagelj, Jason Smith, Katarina Klančnik Kocutar, Alenka Borec, Mojca Redjko, Simon Kočič Avtor fotografije: Boštjan Lah; Velikost scenskega prostora: 2 x 3 m; Velikost prostora za lutke: 2m² Vrsta lutk: namizne ročne lutke; Premiera: 2012.

Slika 11: Gledališki list (http://www.lg-mb.si/f/docs/predstave_lgmb/Jancek-jezek---gledaliski-list.pdf, 5. 1. 2016)

Igralka Elena Volpi

Elena Volpi je bila rojena leta 1978 v Ljubljani. Leta 2007 je diplomirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani, nato pa je šolanje nadaljevala na gledališki akademiji v Pragi, na katedri za alternativno in lutkovno gledališče, smer odrska igra in animacija. Dve leti je bila aktivna članica ansambla Šentjakobskega gledališča v Ljubljani, od leta 2010 do danes pa je zaposlena v Lutkovnem gledališču Maribor. Leta 2013 je prejela nagrado 7. bienala Ustanove lutkovnih ustvarjalcev Slovenije 2013 za igro in animacijo v predstavi Janček ježek. Za istoimensko predstavo je prejela tudi nagrado 15. festivala Zlata paličica za

inovativen pristop k ustvarjanju lutk in lutkovne pripovedi (Sigledal: portal slovenskega ljudskega gledališča, 2011).

Režiserka Margrit Gysin

Margrit Gysin je po poklicu vzgojiteljica predšolskih otrok, pedagoginja in terapevtka na podlagi igranja z lutkami. Od leta 1976 je igralka v lutkovnem gledališču, hkrati pa na različnih seminarjih o gledališču tudi poučuje (Curriculum vitae Margrit Gysin, b.l.).

6.2 Analiza predstave Janček ježek

Lutkovna predstava na odorskem prostoru vključuje tako lutke kot igralca oz. lutkarja. Predstava Janček ježek je posebna zato, ker igralka na odru iz gline po potrebi prizorov ustvarja lutke in rekvizite. Glina na odru najprej predstavlja testo za kruh in majhne kruhke, nato jo igralka preoblikuje v drevesa, skalo, medveda, kralja. Na odru je tudi nekaj dodatnih rekvizitov, kot so miza, sveča, vejice drevesa, predpasnik, ki jih igralka jemlje izpod mize. Miza kot glavni scenski rekvizit ima različne transformacije. Na njej je prostor, kjer se odvija predstava in jo igralka uporabi glede na prizor. Najprej predstavlja Jančkov dom, nato gozd, časovni trak in na koncu dogajanje na gradu.

Pri predstavi Janček ježek je odrski prostor namenjen lutki in lutkarju. Ustvarjena sta dva odrska prostora, eden za igralko in eden za lutke. Igralka na odru spretno uporablja prostor za lutke, ki se sproti iz istih elementov preoblikuje.

Igralka na odru igra več vlog. Kadar ima spete lase in predpasnik, je Jančkova mama. Ko si sname zgornji del predpasnika, je v vlogi pripovedovalke ali pa animira lutke. V dolgi beli tuniki, s krono na glavi in spuščeni lasmi pa predstavlja kraljično. Med lutkami in igralko na začetku (mama - Janček) in koncu (kraljična - Janček ježek) predstave poteka direktna komunikacija. V osrednjem delu predstave pa je igralka zgolj animatorka lutk in ne posega več v igro.

Predstava temelji na metamorfozi človeka v ježka in nato nazaj v človeka. Janček je na začetku predstave prikazan kot nagajiv fant, ki mame ne uboga. Primer: ne vstane za v šolo, se skriva mamici, ne želi v šolo. Zavaljo porednosti in izrečenih besed se Janček spremeni v ježka. Janček ježek je predstavljen kot ježek, ki se je naučil bivati v gozdu. Prikazan je kot dobra oseba, saj nikomur ne želi žalega, hkrati

pa ima prijatelja medveda, s katerim rada štejeta zvezde. S pomočjo nekega dobrega dejanja oziroma s pomočjo pomoči potrebni osebi si prisluži vrnitev v prvotno stanje – podobo človeka. Primer: Pomaga grofu iz gozda in v zameno dobi grofično za ženo. In ne le to – spremeni se v mladeniča.

Na začetku na odru opazimo mizo. Za ozadje je uporabljeno črno platno. Iz popolne teme, ki je sprva na odru, se z vžigalico v roki pojavi igralka, kjer lahko vidimo le njen obraz. Uvod v lutkovno predstavo je pesem, ki jo igralka zapoje brez glasbene spremljave. Med petjem pesmi igralka z vžigalico prižge svečo na mizi, ki gori vse do metamorfoze. Tako nastane nov odrski prostor, ki je skrčen zgolj na površino mize.

Na odru se med predstavo izdelujejo lutke in rekviziti iz gline, ki se glede na pripoved predstave odvezemajo ali se dodajajo novi. Lutke so narejene iz enakega materiala, niso barvne. Torej so po eni strani minimalistične, po drugi strani pa so likovno dodelane, ločijo se po velikosti, izgledu, značilnostih.

Zanimiva je uporaba mize, ki jo igralka pri štetju let vrtili okoli svoje osi. Kasneje jo uporabi kot časovni trak, na katerem predstavi potek dogodkov, ki so se pripetili kralju in Jančku ježku.

S tako scenografijo se lahko gostuje povsod, saj predstava ne zahteva dodatnih efektov. Predstava je prostorsko omejena, zato jo lahko pripeljemo tudi v kakšno manjšo dvorano ali prostor. Pri postavitvi scene na gostovanju je potrebno biti pozoren le na ozadje scenografije. Naj bo čim bolj nevtralnno, neizrazito, saj v nasprotnem primeru krade pozornost sami predstavi. Scenski elementi v predstavi imajo videz naravnega lesa in s tem omogočajo večjo izraznost lutk.

Zanimivi so zvoki v predstavi, ki jih ustvarja lutkarica s svojim glasom in piščalko. Primer: Mamica kliče Jančka za v šolo.

V prvem delu predstave nastopa Jančkova mamica, ki ga predstavlja igralka brez dodatka lutke. Lik mamice je predstavljen pozitivno, kar lahko gledalec razbere že iz same podobe igralke. Le-ta nastopi prijazno, njene poteze so mehke. Ima rjave lase, na sebi ima predpasnik. Igralka je hkrati tudi pripovedovalka zgodbe, kar je v gledališču za najmlajše dokaj pogosto.

V prvem delu predstave, ko mamica mesi kruh, budi in išče Jančka ježka, privabi občinstvo v del dogajanja. V tem delu se gledalec seznanja z ročno lutko, ki jo igralka med predstavo izdeluje iz gline. Primer: Prizor, v katerem se zamisli, kako bi bilo,

če bi bila kraljica, prične izdelovati kralja in kraljico. Med njima se razplete dialog. Janček je edina lutka v predstavi, ki jo ima igralka vnaprej izdelano. V glino so pritrjene še oči in vrvica, ki predstavlja Jančkove roke. Lik Jančka je predstavljen pozitivno, otroško in razigrano, kar lahko gledalec razbere iz njegovega nastopa. Njegove poteze so hitre in nagajive. V nadaljevanju pri Jančku nastopi metamorfoza, ki jo lutkarica prikaže z zabadanjem majhnih lesenih paličic v Jančkov hrbet in glavo. Pri omenjenem prizoru se dvorana zatemni, mimika igralka postane resna. Med zabadanjem paličic v ježka pa igralka ni več Jančkova mamica, temveč pripovedovalka, kar nakaže tako, da si sname predpasnik. Oblečena je v rjavo majico in hlače.

Slika 12: Jančkova mamica in Janček

Vir: Lutkovno gledališče Maribor (2017)

V drugem delu predstave je predstavljeno življenje Jančka ježka v gozdu, kar nakaže tako, da mizo zavrti okoli svoje osi za 180⁰ in s tem spremeni dogajalni prostor. Igralka sedaj animira več lutk hkrati (Jančka ježka, medveda, kralja). Med pripovedovanjem spreminja sceno na mizi tako, da iz kruha naredi skalo, v preostala dva kosa gline pa pritrdi nekaj vejic, ki predstavljajo gozd. Ko je scena pripravljena, prične animirati Jančka ježka. Najprej prikaže njegovo raziskovanje v gozdu, osamljenost, lakoto in spanje. Primer: Jančku ježku se toži po mamici, joka in si z rokami briše solze. Nima nikogar, s komer bi se lahko gugal na gugalnici, ki jo igralka sproti izdelava iz gline. Sklepamo lahko, da predstavi en dan Jančka ježka

v gozdu. Ko se Janček odpravi spat, se dvorana zatemni, igralka obrne mizo za 180⁰, nadene si predpasnik.

Dvorana se znova osvetli in na odru zagledamo Jančkovo mamico, ki joka v svoj robec. Gledalčev pogled je usmerjen v mamico, saj je scena obrnjena proč od občinstva. Mamica objokuje Jančkov odhod od doma in svoje izrečene besede. Z mimiko obraza nakazuje svojo zaskrbljenost in žalost. Primer: V robcu zagleda šapo medveda. Zaskrbljena je, da bi se Jančku kaj pripetilo ali da bi ga medved pojedel, zato se odloči, da ga bo poskusila najti v gozdu. Mrmrja se obrne v stran od občinstva in si sname predpasnik. Sedaj je igralka v vlogi pripovedovalke. Mizo znova zavrti okoli svoje osi in tako nakaže menjavo dogajalnega prostora (gozd).

V naslednjem prizoru igralka iz gline, ki je prej predstavljala skalo, oblikuje medveda. Med oblikovanjem igralka z glasovi nakazuje medvedovo prebujanje. Njegov glas je sprva zaspan, izgleda, kot da se preteguje. Pod seboj zagleda spečega ježka, ki ga poskuša prebuditi, vendar se pri tem zbode na njegove iglice. Janček ježek se medveda prestraši, kar razberemo iz njegovega tresočega glasu in kretenj. Hitro postane jasno, da je medved prijazen in dobrosrčen, saj želi, da se z Jančkom ježkom tikata. Prav tako mu priskrbi čepico, za pod zob pa mu ponudi svoje jabolko. Medved in ježek se pogovarjata, zakaj drug drugemu zavidata, hkrati pa postaneta prijatelja. Primer: Medved prizna Jančku ježku, da mu zavida zavoljo njegovih bodic, saj tako ne more nikomur služiti za preprogo. Janček ježek pa medvedu prizna, da mu zavida, da ima prijatelje med zvezdami (ozvezdje malega in velikega medveda). Med njunim dialogom Janček ježek poda roko medvedu in s tem simbolično postaneta prijatelja.

V nadaljevanju igralka postane pripovedovalka, mizo zavrti za 360⁰, pri čemer šteje do devet. Z vrtenjem nakaže, da je ježek v gozdu preživel devet let.

Slika 13: Janček ježek v gozdu

Vir: Lutkovno gledališče Maribor (2017)

Janček ježek in medved v gozdu opazita kralja, ki je prišel na lov za medvedom. Igralka na glino in vejo, ki je v prejšnjem prizoru predstavljala drevo, pritrdi zlato krono, ki predstavlja kralja. Kralj je predstavljen kot stroga in neustrašna oseba. Primer: Od Jančka ježka zahteva, da mu pokaže pot iz gozda. Nikogar se ne boji, niti medveda. Nastopi strogo, kar igralka prikaže z udarjanjem kraljevega lika ob mizo. Janček ježek želi medveda obvarovati, zato se odloči, da bo kralju ponagajal. Prične žvižgati, kar kralja spravlja ob živce. Janček ježek je ponosen, ker je edini, ki lahko kralju pomaga iz gozda, saj pozna pot. Ko kralj Jančku ježku obljubi hčer za ženo, pri tem omahuje in mu z nekoliko nejevernim glasom da svojo besedo. Prične se potovanje kralja in Jančka ježka proti gradu. Igralka mizo večkrat zasučee okoli svoje osi za 360⁰ ter ob tem pripoveduje o njunem potovanju. Ob pripovedovanju pripovedovalka prikazuje njune dogodivščine na delu mize, ki jo uporabi za časovni trak. Primer: Videla sta ovce in volka ter se ustavila v gostilni. V omenjenem prizoru ima veliko vlogo svetloba v prostoru. Najprej želi igralka prikazati nevihtno noč, zato se svetloba v dvorani zmanjša, pri čemer se doda modra luč. Kasneje, ko nevihta pojenja, pa se znova pojavi prvotna svetloba.

Slika 14: Igralka kot pripovedovalka in časovni trak

Vir: Lutkovno gledališče Maribor (2017)

V naslednjem prizoru se Janček ježek odpravi na grad. Pripovedovalka pove, da se je za omenjeno priložnost še posebej lepo uredil z najlepšim listjem, ki ga je našel v gozdu. Ob petju pesmi »Tam dol na ravnem polju« iz gline izdeluje sceno – grad. Na glino posuje nekaj zlatega prahu, nato nastopi Janček ježek, ki se prične pod gradom žvižgaje sprehajati ter klicati kralja in kraljične. Glina, ki je prej prikazovala del gradu, sedaj upodablja kralja. Ko se kralj oglasi, mu igralka nadene krono. Po omenjenem prizoru nastopi kraljična. Igralka na mesto, kjer je bila kraljeva krona, pritrdi barbie glavo. Kraljična, ki nastopi, ima mehke kretnje, je vzvišena, opleta z lasmi in si želi princa, ki je močan, pogumen, velik in bogat. Jančku ježku se posmehuje. Kraljična Jančka ježka zavrne in odide tako, da igralka odstrani njeno glavo in kos gline. Janček ježek prične razmišljati, kaj naj stori, saj ga nihče ne spusti v grad, kar igralka nakaže tako, da mu ročico položi pod njegovo glavo. Izgleda, kot da razmišlja.

Igralka v vlogi pripovedovalke začne pripovedovati o velikem, pisanem in lepem petelinu. Za lutko petelina uporabi kar svojo roko. S palcem nakazuje kljuvanje petelina v zrna na tleh, medtem se oglašča s kikirikanjem. V tistem se Janček ježek nečesa domisli. Približa se petelinu in skoči nanj. Petelin se prestraši in poleti visoko v zrak. Igralka v vlogi pripovedovalke drži Jančka ježka in petelina v zraku, ko prične pripovedovati, da je petelin Jančka ježka ponesel na drugo okno, kjer je stala druga kraljična.

Slika 15: Janček ježek in petelin

Vir: Lutkovno gledališče Maribor (2017)

V zadnjem prizoru je igralka v vlogi kraljične. Sprva poteka dvogovor med kraljično in Jančkom ježkom. Kraljična ima mehke kretnje in prijeten, nežen glas. Najprej je oblečena kot pripovedovalka, nato pa Jančku ježku naroči, da zapre oči. Medtem si nadene krono iz listja in si sleče rjavo majico, pod katero ima dolgo belo tuniko. Jančku ježku na tak način dokaže, da je čisto prava kraljična. Kraljična je do Jančka ježka zelo prijazna, izgleda, kot da se je vanj zaljubila, pove mu, da bo živela z njim v gozdu, saj so ji principi dolgočasni. Medtem se igralka postavi pred mizo, Jančka ježka vzame v naročje in mu začne s telesa odvezovati bodice. Janček ježek doživi metamorfozo v Jančka, spomni se mamice in njenega dobrega kruha. S kraljično se dogovorita, da jima bo na njuni poroki kruh spekla Jančkova mamica ter da bosta živela v gozdu.

Igralka stopi za mizo, Jančka položi pod glino, ki je v prejšnjem prizoru predstavljala grad, sname si krono in jo položi na glino. Igralka v vlogi pripovedovalke prične pripovedovati o poroki. Zaupa nam, da je kraljični ime Kamilica ter da je bila na poroko povabljena tudi sama. Med pripovedovanjem izdeluje sceno iz vejic in gline, ki predstavlja oltar. Na koncu pripovedovalka zapoje pesem, ki jo je pela že na začetku. Veliko vlogo ima svetloba, ki jo lučkar povsem ugasne. Sedaj imamo vpogled le na mizo in sceno, na kateri gorijo tri majhne sveče. Ob koncu pesmi igralka v vlogi pripovedovalke vrže v zrak zlate lističe.

Slika 16: Kraljična in oltar

Vir: Lutkovno gledališče Maribor (2017)

6.3 Intervju z igralko Eleno Volpi

Zdi se mi zelo zanimivo, da lutke nastajajo pred gledalci. Kako je nastala ideja o ustvarjanju lutk z glino in kako je nastala Vaša spretnost za upodabljanje?

Sodelovanje z režiserko Margrit Gysin je bilo odlično, kot igralki mi je všeč takšen način dela, ki ne vključuje samo interpretacije, ampak skupno raziskovanje vsebine, materialov, koncepta. Na začetku nismo imeli jasne likovne podobe, ampak smo izhajali iz same zgodbe. Kaj nam ponuja, kakšne asociacije zbuja v nas. Dolgo sem se ukvarjala samo s posameznimi motivi, simboli, vzdušji; poskušala sem jih uprizoriti na različne načine. Še iz akademije mi je zelo blizu predmetno gledališče, zato sem več različic predstave najprej pripravila z igro predmetov. Potem mi je režiserka predlagala, da bi poskusila še z glino. Margrit veliko ustvarja z glino in zdelo se ji je, da lepo pristaja zgodbi (ker je tako zemeljska, gozdna, domača), hkrati pa bi to lahko bila zame popolnoma nova izkušnja in izziv. Vesela in

hvaležna sem za to odločitev, čeprav od začetka res ni bilo najlažje. Od gledališča predmetov se namreč glina razlikuje predvsem v tem, da se ves čas spreminja, tudi kadar se je sploh ne dotikamo. Rokovanja z njo se mora človek preprosto priučiti. Osnov sta me potrpežljivo učili režiserka in dramaturginja / scenografka Irene Beeli, že na začetku pa sta mi povedali, da se bom največ naučila šele skozi ponovitve predstav. Res je bilo tako, pa še danes je – še vedno krotim glino in iščem nove načine, kako jo bolje uporabiti. Zabava me, verjetno tudi zato, ker je na nek način živ predmet (material, lutka) z lastno voljo, ki je ne moreš nikoli povsem predvideti, niti je do konca podrediti.

Predstava sledi knjižni predlogi. Katero zgodbo Jančka ježka ste vzeli za temeljno?

Zanimivo je, koliko različic iste zgodbe obstaja, celo motiv ježka na petelinu se pogosto ponavlja v različnih kulturnih prostorih. Ne spomnim se več posameznih razlik, ampak na koncu sem se odločila za slovensko ljudsko pravljico, ki je izšla pri Mladinski knjigi leta 1982, opremljena z ilustracijami Ančke Gošnik Godec. Razlog za izbor je bila jasno izražena materina kletev, ki je otroka spremenila v ježa – ta motiv se je tako zelo razlikoval od večine drugih pravljič, kjer ponavadi temeljno napako zagreši nespametni otrok. Režiserka se je strinjala, da bi ta motiv lahko otrokom prinesel svež pogled na odnos starši – otrok. Lahko bi jih razbremenil odgovornosti za ta odnos in jim hkrati odprl pot k empatičnemu razumevanju nepopolnega starša.

V zgodbi pa je še en bistven motiv, ki smo mu posvetili pozornost, to pa je otrokova lastna iniciativa. Zanimiva sta pogum in vztrajnost, s katerima se deček spopada z neverjetno smolo, ki ga ves čas spremlja. V prenesenem pomenu gre za razrešitev konflikta iz osnovne družine, ki ga zaznamuje, dokler zares »ne odraste«. V predstavi smo dodali še razrešitev osebnega konflikta z materjo, režiserka je menila, da bo to za otroke zelo pomirljivo in vzpodbudno, po večletnih izkušnjah lahko to tudi potrdim. Otrokom je zelo mar za mater, ki obžaluje svoje napake in išče svojega otroka.

Lutkovna predstava Janček ježek je miniaturna v monoizvedbi, kjer nastopate v različnih vlogah. Kako je potekal proces ustvarjanja predstave? Na kaj vse je bilo potrebno misliti? Kako ste se lotili kostumografije in kako se je vse pletlo z režijo, lučjo in igro?

Všeč mi je položaj, ko sama ustvarjam celotno dogajanje. Z igralskega vidika je sicer zahtevnejši, vendar mi omogoča ogromno svobode v odnosu s publiko. Ta v tej konkretni predstavi ni nepomemben in posvetili smo mu ogromno pozornosti. Pravzaprav največ, pri tej predstavi kostumi, luči ipd. niso bili bistvenega pomena (čeprav to ne pomeni, da ni bilo smiselno dodelano – le glavni poudarek je bil ves čas na iskanju lutkovnih elementov, na razumevanju zgodbe in na razlogih, zakaj to zgodbo predstaviti otrokom). Margrit ima ogromno izkušenj z otroškim gledališčem, pa tudi s terapijo za otroke. Med nastajanjem predstave, ko sem iskala različne načine, kako prikazati določene situacije, smo ves čas govorili tudi o odnosu do (predvsem) otroške publike. Seveda sem ga zares začela graditi šele pred pravo publiko, predstava se je kljub natančnim vajam takrat šele začela razvijati. To je bila zame ena najbolj napornih in hkrati najbolj dragocenih izkušenj. Igrala sem jo pred najrazličnejšimi publikami, ki so bile, podobno kot glina, popolnoma nepredvidljive, hkrati pa pod pravimi pogoji neverjetno gnetljive, prilagodljive in ustvarjalne.

Glede na veliko število ponovitev lahko trdimo, da je predstava zelo priljubljena. Kako sami ocenjujete rezultat lutkovne predstave?

Kot uspešen – predstava otrokom še vedno prinaša lepe doživljaje, intenzivne, pristne. Včasih imam priložnost z njimi govoriti po predstavi in včasih dobim fotografije izdelkov, ki jih je navdahnila sama predstava. Hkrati pritegne tudi starše in včasih vzgojitelje – tudi njim je namenjena in veseli me, kadar čutim, da publika diha z zgodbo in se ji prepusti. Takrat vem, da sem svoje delo opravila dobro. Iz gledališkega vidika vem, kaj so njene kvalitete (ena glavnih je na primer premišljenost uporabljenega materiala) in hkrati vem, katere stvari bi danes naredila drugače. Čeprav to ni vedno mogoče, skoraj po vsaki predstavi premišlujem, kjer bi lahko še kaj malega dodala ali odvzela. To je del normalnega gledališkega (igralskega) procesa,

tako predstava raste. Kljub vsemu temu pa jo želim prav takšno, kot je – skuštrano, malce poredno, malce pridno. Rasla je namreč skupaj z mano in dolgujem ji ne samo neprecenljive izkušnje, ampak predvsem neštete trenutke, ki so povsem nezamenljivi. Recimo, ko mi je eden od otrok na mizo namesto glinenega prinesel živega deževnika (to so šele animatorske izkušnje). Ali pa ko je štiriletna deklica rekla, da se ježka spremeni nazaj v človeka preprosto tako, da mu damo ljubezen.

7 PRIMERJAVA SLIKANICE IN LUTKOVNE PREDSTAVE JANČEK JEŽEK

V različnih izdajah pravljice Janček ježek, ki smo jih analizirali, so zgodbe identične, zato z izbiro besedila nismo imeli težav. Odnos med besedilom in ilustracijami je po mojem mnenju najustrežnejši v samostojni slikanici Janček ježek (1980 in ponatis 1986) in v Slovenskih ljudskih pravljicah (ponatise 2010, 2012, 2014, 2016 in dotis 2014), zato sem za primerjavo z lutkovno predstavo izbrala navedeni knjigi. Čeprav sta si obe zvrsti v marsičem zelo podobni, se tudi razlikujeta. Tako je že takoj na začetku. Dogajanje v knjigi se začne neposredno z mamom in Jančkom, v lutkovni predstavi pa Janček še spi. Sama lutkovna predstava vsebinsko v veliki meri ostaja zvesta knjižni predlogi, razlike, ki so nastale zaradi režiserjevih odločitev, pa bodo prikazane v tabeli.

Književne osebe	Lutkovne osebe
Janček	Janček
Janček ježek	Janček ježek
Mama	Mama
X	Medved
Grof	Kralj
Petelin	Petelin
Kokoš	X
Grofične	Kraljične
Mladenič	Mladenič

Tabela 2: Književni liki in lutkovne osebe

<p>BESEDILO</p>	<p>ILUSTRACIJA JANČEK JEŽEK Ančka Gošnik Godec 1982 (ponatis 1986) in SLOVENSKE LJUDSKE PRAVLJICE Ančka Gošnik Godec (ponatise 2010, 2012, 2014, 2016 in dotis 2014)</p>	<p>LUTKOVNA PREDSTAVA JANČEK JEŽEK</p>
<p>/</p>	<p>/</p>	<p><i>Gledališki prostor</i></p> <p>Lutka je omejena na mizo, ki zanjo predstavlja odrski prostor. Igralka se giblje v okolici mize.</p> <p><i>Mizanscena</i></p> <p>V začetnem prizoru je na odru igralka v vlogi mamice. Na mizi imamo glino, s katero igralka upodablja potrebne rekvizite.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Igralka se na odru pojavi z vžgalico. Vsa svetloba prihaja iz soja sveče. Ko igralka</p>

		<p>položi svečo na mizo, so luči na odru usmerjene v center dogajanja.</p> <p><i>Kostumi</i></p> <p>Igralka je oblečena v nevtralni kostum, rjave hlače in majico, pri čemer s predpasnikom prikaže dramski lik – mamico.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Mamica se v svojih mislih poigrava z idejo, da peče kruh za kralja. Iz tega se razplete dvogovor med njo in kraljem. Igralka spreminja glas glede na lik, ki ga upodablja. Ko predstavlja kralja, je njen glas nižji in bolj strog. Ko predstavlja mamico, pa ima mil in nežen glas.</p> <p><i>Glasba</i></p> <p>Igralka na začetku zapoje pesem, ki govori o otrocih, ki ne ubogajo.</p>
--	--	--

<p>Mati mesi kruh, medtem ko Janček sili k njej. Mati Jančka pokliče ježek.</p> <p>Zgodi se čudež – Janček se spremeni v ježka.</p> <p>Janček ježek se mora odpraviti v gozd.</p>	<p>V prvem planu je upodobljen Janček ježek na deblu drevesa. Ima žalosten izraz, iz oči mu polzi solza.</p> <p>V ozadju je upodobljena hiša in mati, ki kliče za Jančkom Ježkom. Na obrazu ima zaskrbljen izraz.</p> <p>Na zgornjem in spodnjem delu strani je upodobljeno listje, ki se razprostira tudi nad besedilom.</p>	<p><i>Gledališki prostor</i></p> <p>Gledališki prostor se razširi na celoten oder, ko mamica išče Jančka.</p> <p><i>Mizanscena</i></p> <p>Lutka Jančka se v gledališkem prostoru pojavi tako, da mamica med iskanjem Jančka najde v kosu gline, ki predstavlja kruh.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Nekateri rekviziti (kruh, petelin) so upodobljeni iz gline, ostali rekviziti so šal in paličice, ki predstavljajo ježkove bodice.</p> <p><i>Kostumi</i></p> <p>Janček nima kostuma. Okoli vratu ima šal, okoli rok pa pulover.</p> <p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Janček daje s poudarjalnimi gestami poudarek izraženim mislim. Ko Jančku pade kruh na tla, zaskrbljenost izrazi s psihološko gesto tako, da si da roko pred usta.</p>
---	---	---

		<p><i>Besedilo</i></p> <p>Mamica išče Jančka. Ko ga najde, ga prične pripravljati za v šolo. Janček ji želi pomagati mesiti kruh in ji medtem nagaja. Mamica se zavoljo nagajivosti svojega sina razjezi in Jančka pokliče ježek. Nastopi metamorfoza.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Jančkov glas je mladosten in nagajiv. Govor mamice je najprej prijazen, nato pa glasen in jezen, saj jo Janček razjezi do te mere, da ga mamica pokliče ježek.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Pri metamorfozi nastopi neprijetna tišina, ki ustvari posebno atmosfero.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Svetloba v dvorani je dnevna vse do trenutka, ko Janček doživi metamorfozo. S tem dejanjem moč luči pojenja, dobimo občutek mračnosti.</p>
--	--	---

<p>Brez besedila.</p>	<p>Na dvostranski ilustraciji je predstavljeno življenje Jančka ježka. V prvem planu je deblo in korenine drevesa – hruške. Pod koreninami drevesa je shramba, kjer na vrvi visijo narezani kolobarji hruške, cvetlice, listi. V košari ob strani so hruške, jagodičje in polžja hišica. Po tleh so zelene hruške, gobe, listje v zeleni in rjavi barvi. Pod eno izmed korenin je skrit Janček ježek, ki je hruško.</p>	<p><i>Mizanscena</i> Igralka med pripovedovanjem o nevarnostih v gozdu na mizo postavlja sceno.</p> <p><i>Scenografija</i> Na mizi so drevesa in skala. Predstavljeno je življenje Jančka ježka v gozdu – prehranjevanje, igranje, osamljenost.</p> <p><i>Gesta lutke</i> S psihološko gesto Janček ježek nakaže, da je žalosten. To stori tako, da si z roko mane oči. Da razmišlja, nakaže tako, da si roko prisloni pod brado.</p> <p><i>Besedilo</i> Janček ježek se sprehaja po gledališkem prostoru in se razgleduje po gozdu, nato se prične gugati na gugalnici, kasneje pa ga prične pestiti lakota. Na koncu se odpravi k počitku pod skalo.</p> <p><i>Govor</i></p>
-----------------------	---	--

		<p>Jančkov govor je prestrašen, rahlo zaskrbljen.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Črv je upodobljen iz gline, gugalnica iz koščka lesa.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Janček ježek postane lačen, kar igralka ponazori s posebnim oglašanjem, ki ga ustvarja s svojim glasom.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Dogajanje v gozdu spremljamo pod lučmi dnevne svetlobe. Ko se Janček ježek odpravi spat, luči ugasnejo.</p>
/	/	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Igralka zavrti zgornji del mize in tako sceno obrne v stran od gledalcev.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Na zadnji strani mize sta robec in kos gline, ki predstavlja kruh. V ozadju vidimo sceno, ki je obrnjena v stran od občinstva.</p>

		<p><i>Kostumi</i> Igralka v vlogi mamice si nadene pisan predpasnik.</p> <p><i>Besedilo</i> Ob mizi sloni mamica, ki joka v robec. Objokuje Jančkov odhod od doma in izrečene besede. Izvemo, da je Jančka že iskala v gozdu in da bo z iskanjem nadaljevala.</p> <p><i>Govor</i> Mamičin govor je žalosten, tresoč in zaskrbljen.</p> <p><i>Rekviziti</i> Robec, kruh, ki je upodobljen iz gline.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i> Igralka v vlogi pripovedovalke ob menjavi mizanscene mrmra melodijo, ki zveni kot uspavanka.</p> <p><i>Svetloba</i></p>
--	--	--

		Ko zagledamo mamico z robcem v roki, se na odru prižgejo rumene luči.
/	/	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Igralka mizo obrne nazaj v prvotno stanje tako, da gledalci znova vidijo gozd.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Scena ostane enaka z eno razliko. Igralka preoblikuje glino, ki je v prejšnjem prizoru upodabljala skalo, v medveda. Upodablja ga, medtem ko z glasovi ponazarja njegovo prebujanje.</p> <p><i>Kostumi</i></p> <p>Janček ima zraven šala in puloverja še čepico.</p> <p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Janček daje s poudarjalnimi gestami poudarek izraženim mislim, npr. pokaže na čepico, na zvezde, na ogrizek jabolka. Psihološko gesto uporabi, ko v znak prijateljstva poda svojo roko medvedu. Medvedove besede so</p>

		<p>poudarjene s poudarjalnimi gestami, ki jih poudarja predvsem z zmigovanjem glave navzgor, navzdol, levo ali desno.</p> <p><i>Besedilo</i></p> <p>Janček v gozdu spozna medveda, ki postane njegov dober prijatelj. Izvemo, da je Janček ježek v gozdu preživel devet let.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Igralka s svojim glasom oponaša smrčanje in zehanje. Glas medveda je prodornejši in globlji, medtem ko je Jančkov glas višji.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Ogrizek jabolka, čepica.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Igralka med menjavanjem mizanscene mrmra melodijo.</p> <p><i>Svetloba</i></p>
--	--	--

		<p>Preden se Janček ježek zbudi, je na odru medla svetloba, ki se počasi preveša v dnevno.</p>
<p>Grof zaide v gozdu in sede pod ježevo hruško.</p> <p>Janček ježek grofu ponudi pomoč pri poti iz gozda. V zameno zahteva eno grofovo hčer.</p> <p>Grof se pogodi z Jančkom ježkom in Janček ježek mu pokaže pot iz gozda.</p>	<p>Na celostranski ilustraciji je v ozadju upodobljeno deblo hruške in grof, ki sedi pod njo. Ima dolge sivo-rjave lase in rjavo, pristriženo brado. Njegov pogled je žalosten, oči so povešene. Na rokah ima rokavice, s katerimi si podpira glavo. Videti je obupan in izgubljen. Na sebi ima rjav plašč z gumbi, svetlorjave hlače in bele nogavice, ki jih ne vidimo popolnoma, saj jih zakrivajo škornji v rumenorjavi barvi.</p> <p>V ospredju vidimo jurčke in lisičke ter manjše drevesce, na katerega se z ročico naslanja Janček ježek. Drugo ročico ima oprto v bok. Nogi Jančka ježka sta prekrižani, je v antropomorfem</p>	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Enaka prejšnjemu prizoru. Pridruži se lutka kralja, oblikuje se iz rekvizita, ki je v prejšnjem prizoru upodabljal drevo. Lutka medveda se poslovi tako, da ga igralka postavi za drevo in znova postane skala.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Scena ostane enaka z eno razliko. Igralka iz medveda upodobi skalo.</p> <p><i>Kostumi</i></p> <p>Kralj ima na glavi krono.</p> <p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Janček ježek svoje besede podkrepil s poudarjalnimi gestami, npr. zmaje z glavo.</p> <p><i>Besedilo</i></p>

	<p>položaju. Ustnice Jančka ježka so stisnjene skupaj, videti je kot da žvižga. Oči so priprte.</p>	<p>Ko Janček ježek in medved v gozdu opazita kralja, se ga medved prestraši in zbeži, Janček ježek pa se odloči, da mu bo ponagajal. Iz dvogovora izvemo, da se je kralj izgubil v gozdu, Janček ježek pa je tisti, ki mu lahko pokaže pot iz gozda. Kralj se pogodi z Jančkom ježkom in mu v zameno obljubi hčer za ženo.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Piščal, krona.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Kraljev glas deluje odraslo in odločno.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Piskanje na piščal, saj si Janček ježek požvižgava in s tem želi ujeziti kralja.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Na odru je ves čas enaka dnevna svetloba.</p>
/	/	<i>Mizanscena</i>

		<p>Igralka iz gledališkega prostora odstrani Jančka ježka in kralja.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Igralka v vlogi pripovedovalke dvigne vrhnji del mize, ki ga uporabi kot časovni trak. Prikazano je potovanje kralja in Jančka ježka proti gradu. Ob tem pripovedovalka opisuje njuno pot in pripetljaje.</p> <p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Lutke v tem prizoru ne nastopajo.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Pripovedovanje pripovedovalke.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Glina, s katero pripovedovalka riše na časovni trak.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Igralka v vlogi pripovedovalke z lastnim glasom oponaša ovce in volka.</p> <p><i>Svetloba</i></p>
--	--	--

		Gledališki prostor je zatemnjen, uporabljeni sta rumena in modra luč, ki se postopno menjujeta, da gledalci dobijo občutek nevihtne noči.
/	/	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Igralka ob petju pesmi iz gline upodablja grad. Ob njem se izpod mize prikaže Janček ježek. Kralj je v tem prizoru upodobljen iz gline. Igralka nakaže, da gre za lutko kralja tako, da na glino, ki predstavlja grad, nadene krono.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Miza, na kateri je grad.</p> <p><i>Besedilo</i></p> <p>Janček ježek prikliče kralja. Med njima poteka dvogovor, v katerem se kralj prične sprenevedati in ne želi izpolniti svoje obljube.</p> <p><i>Govor</i></p>

		<p>Govor kralja je zadirčen in jezen, medtem ko je govor Jančka ježka odločen.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Piščal, krona.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Igralka v vlogi pripovedovalke zapoje pesem »Tam dol na ravnem polju«. Kasneje piska na piščal, saj si Janček ježek prizadeva na okno priklicati kraljične.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Gledališki prostor je ves čas v dnevni svetlobi.</p>
/	/	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Na mestu, kjer je bila prej krona, ki je upodabljala kralja, se sedaj pojavi barbie glava, ki upodablja kraljično. Kraljična se poslovi tako, da se skrije pod grad.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Identična je prejšnjemu prizoru.</p>

		<p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Janček ježek svoje besede podkrepi s poudarjalnimi gestami, ki jih nakazuje z rokami. Kraljična se poslovi s simbolno gesto tako, da z roko pomaha v slovo.</p> <p><i>Besedilo</i></p> <p>Na oknu se prikaže prva kraljična, ki Jančka ježka zavrne, saj si želi pogumnega, velikega in bogatega princa.</p> <p><i>Govor</i></p> <p>Kraljična ima visok, vzvišen glas. Jančkov glas je rahlo jezen in zaskrbljen.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Gledališki prostor je ves čas v dnevni svetlobi.</p>
<p>Janček Ježek pride na ogled gradu. Hčere po naročilu grofa zapro grajska vrata in okna ter opazujejo Jančka ježka.</p>	<p>Na celostranski ilustraciji je upodobljen Janček ježek, ki ima v bodicah zatakajeno listje in cvetove. Ima odprta usta in rahlo</p>	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Na gledališkem odru se pojavi petelin, ki ga igralka upodobi kar s svojo roko.</p> <p><i>Scenografija</i></p>

<p>Petelin ponese Jančka ježka na okno h grofičnam.</p>	<p>priprte oči. V roki nosi šopek cvetic, ki so precej večje od njega.</p> <p>V ozadju so mogočna rjava grajska vrata z okencem, skozi katerega vidimo grofov obraz. Na levi se zraven vrat razprostira okno, skozi katerega gledajo tri grofične. Pred njim sta petelin in kokoš. Kokoš se sklanja nad zrnje, ki je natreseno po grajskih tleh, medtem ko petelin pokončno stoji.</p>	<p>Glina, ki predstavlja grad.</p> <p><i>Gesta lutke</i></p> <p>Janček ježek s poudarjalno gesto nakaže, da razmišlja, npr. roko položi pod brado.</p> <p><i>Besedilo</i></p> <p>Janček ježek razmišlja, kako naj pride do kraljične, ki mu jo je obljubil kralj. Na dvoru zagleda petelina ter skoči nanj. Le-ta ga ponese na okno, kjer stoji druga kraljična.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Igralka oponaša oglašanje petelina.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Gledališki prostor je ves čas v dnevni svetlobi.</p>
<p>Janček ježek ogovori grofične.</p> <p>Starejši grofični zavrneta Jančka ježka.</p> <p>Najmlajša hči privoli v poroko z Jančkom ježkom.</p>	<p>Grofične stojijo pred oknom. V sredini je grofična s svetlimi lasmi in svetlomodro obleko. Ob njej sta grofični z rjavo in vijolično obleko. V prvem planu je petelin z Jančkom ježkom na hrbtu. Janček ježek</p>	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Na gledališkem odru se pojavi druga kraljična, ki jo upodablja igralka. To nakaže tako, da si nadene krono in si sleče rjavo majico, ki jo je nosila v vlogi pripovedovalke.</p>

	<p>ima bodice še vedno okrašene z listjem in cvetjem, njegov obraz je sramežljivo uprt v svetlolaso grofično. Na ustnicah ima nežen nasmeh. Grofičnini sestri imata kisle poglede in povešene ustnice. Svetlolaso grofična ima pogled uprt v Jančka ježka, v rokah pa drži šopek cvetlic.</p>	<p><i>Scenografija</i> Glina, ki upodablja grad.</p> <p><i>Kostumi</i> Igralka v vlogi kraljične ima oblečeno belo tuniko. Na glavi ima krono iz listja.</p> <p><i>Gesta lutke</i> Janček ježek si z rokami zakrije oči in tako s simbolno gesto nakaže, da nič ne vidi. Janček ježek s psihološko gesto nakaže svoje veselje tako, da se vzdigne, zaziblje, zasmeji.</p> <p><i>Besedilo</i> Poteka dvogovor med kraljično Kamilico in Jančkom ježkom. Janček ji sprva ne verjame, da je kraljična, saj je oblečena v preprosta oblačila. Kasneje si nadene krono in se obleče v belo srajco. Kraljična privoli, da bo z Jančkom živela v gozdu. Nastopi metamorfoza Jančka ježka v Jančka.</p> <p><i>Govor</i></p>
--	---	---

		<p>Kraljičnin govor je prijazen in pomirjujoč.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Krona.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Gledališki prostor je ves čas v dnevni svetlobi.</p>
Brez besedila.	<p>Na dvostranski ilustraciji je predstavljen poročni dan. V prvem planu je upodobljena okrašena kočija, v kateri sedijo grofične, Janček ježek in grof. Svetlolasa grofična je oblečena v belo poročno obleko, v naročju pa drži Jančka ježka. Sestri sta nasmejanih lic in sedita nasproti svetlolase grofične. V kočijo sta vprežena dva bela konja, ki sta okrašena z rdečimi cvetovi. Grof, ki upravlja kočijo, je oblečen v modro obleko. Njegov pogled je zaskrbljujoč in uprt v najmlajšo grofično. Ozadje je upodobljeno v zeleni</p>	<p><i>Mizanscena</i></p> <p>Janček se uleže za grad in tako lutka Jančka odide s prizorišča. Ob tem prične upodabljeni oltar iz vej in vejic, ki jim doda tudi tri male sveče.</p> <p><i>Scenografija</i></p> <p>Miza, na kateri je oltar.</p> <p><i>Besedilo</i></p> <p>Igralka v vlogi pripovedovalke pripoveduje o poroki, na kateri so jedli kruh, ki ga je z veliko ljubezni spekla Jančkova mamica.</p> <p><i>Govor</i></p>

	<p>barvi, ki predstavlja planote in gozdove. V ozadju je upodobljen tudi grad in cesta, po kateri se za kočijo podita dva mladeniča – vsak na svojem konju.</p>	<p>Igralka v vlogi pripovedovalke pripoveduje in zapoje pesem.</p> <p><i>Rekviziti</i></p> <p>Tri sveče, veje in vejice, zlati lističi.</p> <p><i>Glasba in zvoki</i></p> <p>Igralka zapoje pesmico, ki jo je pela že na začetku.</p> <p><i>Svetloba</i></p> <p>Ves čas, vse do konca, je na odru dnevna svetloba. Svetloba pojenjuje, ko igralka v vlogi kraljične pihne v zrak zlate lističe. Ob koncu predstave luč ugasne, na odru vidimo oltar le v toliki meri, kot to dopuščajo tri male prižgane sveče.</p>
<p>Janček ježek se pred oltarjem spremeni v mladeniča.</p> <p>Dialog med grofičnoma. Starejši grofični si prav tako želita mladeniča za moža.</p>	<p>V ospredju sta svetlolasa grofična in mladenič – Janček.</p> <p>Janček ježek in najmlajša grofična sta oblečena v beli obleki, v rokah pa držita poročni šopek. Sta veselih lic, videti sta</p>	<p>/</p>

<p>Janček ježek se odloči za najmlajšo grofično, saj ga je ona rešila ježeve kože.</p>	<p>zadovoljna. V ozadju je upodobljena cerkev, pred katero stojijo grof, grofičnini sestra ter še nekaj drugih ljudi. Obleke svatov, ženina in neveste so svečane in bogato nabrane. Iz njih lahko razberemo, da zgodba sodi v neko drugo obdobje zgodovine. Grof je nasmejan, medtem ko sta sestri žalostnih in zavistnih lic. Ustnice imata povešene. Pred cerkvijo sta upodobljeni dve drevesi, v ozadju je videti zeleno-rjave njive.</p>	
--	---	--

Tabela 3: Primerjava slikanice in lutkovne predstave Janček ježek

8 LUTKA PRI GLEDALIŠKI DEJAVNOSTI OTROK

Mladine in otroškega gledališča ne gre podcenjevati, saj predstave dajo otrokom misliti, česar na primer risanke ne omogočajo. Otroci gledališče doživljajo, zato jim moramo odrasli to izkušnjo omogočiti, saj jo kasneje nosijo s seboj celo življenje. V kolikor predstava otroka pritegne, si bo želel ponovnega obiska gledališča (Kržišnik idr., 2011, str. 112–116).

Šole organizirajo ogled profesionalne lutkovne predstave, ob tem pa ogled predstave povežejo s spoznavanjem gledališča skozi različne dejavnosti. Velikokrat lahko po tem potekajo delavnice, ki jih vodijo lutkovni ustvarjalci. Taki ogledi so spodbuda učencem, da si kasneje otroci sami izdelajo lutke, kostume, sceno in se preizkusijo v igranju (prav tam, str. 113).

Na spletu najdemo katalog ponudbe kulturno-umetnostne vzgoje v Sloveniji, ki je namenjen strokovnim delavcem na področju vzgoje in izobraževanja, saj služi kot pripomoček pri načrtovanju kulturnih dejavnosti, hkrati pa omogoča lažje povezovanje s kulturnimi ustanovami. V katalogu lahko izbiramo med različnimi kulturnimi dejavnostmi za otroke, ki jih ponujajo različne kulturne ustanove. V našem primeru se bomo osredotočili na gledališke dejavnosti, ki so primerne za otroke nižjih razredov osnovne šole (Kulturni bazar, 2016).

Primeri vsebin iz kataloga za otroke nižjih razredov osnovne šole

- **Uprizoritvene umetnosti**

Sprehod po zaodruju. Učenci spoznajo poklice, ki so potrebni za nastanek gledališke predstave. Spoznajo prostore v gledališču, njihovo namembnost in njihove tehnične zakonitosti.

Iz pravljic delamo teater. Iz pravljice nastane gledališka predstava, v kateri so ustvarjalci otroci.

Srečanja s slovenskimi dramskimi ustvarjalci.

Gledališka delavnica. Učenci spoznavajo gledališko umetnost in dobijo možnost, da se preizkusijo v interpretaciji besedila (Kulturni bazar, 2016).

9 UPORABA LUTKE V ŠOLI

Teza o nujnosti uporabe lutke v pedagoškem procesu je teoretično in empirično utemeljena, česar se zaveda vedno več strokovnjakov. Otrok ni vedno sposoben izraziti svojih čustev in občutkov z besedami, zato mu pri tem lahko pomaga igra z lutko. Lutka namreč omogoča neposredno komunikacijo z okoljem tudi na neverbalen način. Prav tako pa lahko otrok s pomočjo lutke na simbolni ravni in čim manj boleče najde rešitve za svoje probleme (Korošec in Majaron, 2002).

V vsakodnevnih situacijah v šoli učiteljice uporabljajo plišaste živali ali lutke ter tako pozitivno vplivajo na razvoj otrokovega čustvenega in socialnega potenciala. Uporabljajo jih pri uvodni motivaciji, kjer lutka nagovori otroke ali se vzpostavi dialog med dvema lutkama (Kržišnik idr., 2011, str. 113).

Igra z lutko pomaga pri medsebojni komunikaciji otroka in učitelja. Otrok se lutki v roki učitelja lažje zaupa in se z njo sproščeno pogovarja. Enako velja tudi za učitelje, ki ob lutki čutijo ugodno klimo v razredu, ta pa je nujna za lažje šolsko delo (Korošec, 2006).

Gledališče lahko v pouk vključujemo na različne načine, pri čemer je bistvenega pomena učiteljeva ustvarjalnost in občutljivost za ideje učencev. Gledališče v učnih načrtih osnovne šole ni posebej izpostavljeno, zato ga je potrebno vključevati pri medpredmetnem in medpodročnem povezovanju (Kržišnik idr., 2011, str. 116–117).

9.1 Dejavnosti z lutko

Nancy Renfro in Tamara Hunt sta v *Discovering the Super Senses through Puppetmime* opisali šest možnosti uporabe lutk v pedagoškem procesu: spontana igra z lutko, priprava prizorov z lutko, pripovedovanje z lutko, pogovarjanje skozi lutko, učenje in poučevanje z lutko ter izdelava lutke (Renfro & Hunt, 1982, povz. po Korošec, 2006).

9.1.1 Spontana igra

Spontana igra je oblika lutkarstva, ki se zgodi brez posredovanja odraslih. Otrok se spontano igra z lutkami in med igro spreminja vloge. V spontani igri lahko sodeluje več otrok, ki si lahko sami naredijo preprost lutkovni oder (Korošec, 2006).

Kadar se otrok igra sam ali s prijateljem, se igra neusmerjeno in spontano. Na taki igri lahko učitelj gradi in ji dodaja gledališke elemente (občinstvo, odnosi med liki). Na ta način se pri otrocih ohrani sproščenost, ustvarjalnosti in neposrednost. Spontana igra je bistvena komponenta v otrokovem socialnem in intelektualnem razvoju, saj pripomore k rasti kreativnosti in osebnosti. V spontani igri lahko otrok realizira svoje želje, da bi bil čimbolj podoben odraslim, obenem pa pri tem odkriva sebe, svet in odnose (prav tam, str. 104).

Vsaka igralnica v vrtcu in učilnica na razredni stopnji bi morala imeti lutkovni kotiček, kjer bi otroci imeli možnost izvajati spontano igro (Korošec, 2016).

9.1.2 Priprava prizorov z lutko

Na igro z lutko se učitelj vnaprej pripravi. Izbere lahko znane pravljice, izmišljene zgodbe ali zgodbe, ki temeljijo na resničnih dogodkih. Pri pripravi prizorov z lutko je učitelj tisti, ki s tehnikami kreativne drame usmerja otroke. Otroci so v igralnem prostoru svobodni, dialogi in gibanje so improvizirani. Pri pripravah prizorov z lutko otroci ne smejo biti pod pritiskom nastopa, je pa priporočljivo, da se naredi predstavitev, saj le-ta pozitivno vpliva na posameznika in celotno skupino (Renfro & Hunt, 1982; povz. po Korošec, 2006).

9.1.3 Pripovedovanje z lutko

Kadar želimo pripovedovati zgodbo, recitirati pesem ali jo zapeti, si lahko pri interpretaciji pomagamo z lutko. Pri pripovedovanju skozi lutko je prisoten dialog, ki ga pri branju ni, zato bodo otroci interpretacijo, kjer zgodbo pripoveduje junak v prvi osebi, doživeli čisto drugače, kot če bi jo učitelj zgolj prebral, saj se v lutkovne junake bolj vživijo (Renfro & Hunt, 1982; povz. po Korošec, 2006).

9.1.4 Pogovarjanje skozi lutko

Pri pogovarjanju skozi lutko razvijamo otrokov socialni in emocionalni razvoj. Otrokom je težko izraziti misli in čustva v komunikaciji z odraslim, pri čemer mu

lahko pomaga lutka. Pri pogovarjanju skozi lutko je bolj sproščen in se ne počuti izpostavljenega in odgovornega za besede in dejanja, ki jih naredi lutka. S tem ko otrok vso svojo pozornost namenja lutki, so podrte vse ovire v medsebojni komunikaciji (Korošec, 2006).

Lutka je tista, ki se sooča z enakimi težavami in strahovi kot otrok, čeprav oživi šele s pomočjo učitelja. Otroci verjamejo, da je z njimi čisto nova oseba. Tej osebi lahko popolnoma zaupajo, saj so prepričani, da za skrivnosti, ki jih imajo z lutko, učiteljica ne ve. Učitelj se s takim pristopom otrokom približa in si pridobi njihovo zaupanje. Tak učitelj skozi oči učenca v razred prinaša veselje, vznemirjenje in zadovoljstvo (Korošec in Majaron, 2002).

Priporočljivo je, da imamo v razredu lutko, ki je ljubljenska skupine. Z otroki naj bo vedno in povsod, saj ji bodo otroci na tak način začeli zaupati. Kadar otroci prinesejo od doma sebi ljubo igračo, jo lahko uporabimo pri vzpostavitvi stika. Komunicirati začneta otrokova igrača in učiteljeva lutka (Korošec, 2006).

9.1.5 Učenje in poučevanje z lutko

Učitelj lahko učencem informacije posreduje s pomočjo lutke predvsem v uvodnem delu ure, pri razumevanju in pomnjenju učne snovi. Otrokom je podajanje informacij na tak način zanimivejše, učenje pa je bolj celostno (Renfro & Hunt, 1982; povz. po Korošec, 2006).

9.1.6 Izdelava lutke

Otroci lahko sami izdelajo svoje lutke, ki so lahko popolnoma preproste, saj je pomembno le, kaj otrok čuti do lutke ter da lutka oživi. Brezpredmetno je izdelovati lutke, če obtičijo v razstavnem prostoru, saj s tem nismo dosegli svojega namena v vzgojno-izobraževalnem delu (Korošec in Majaron, 2002).

Pri izdelavi ni bistveno, kako lutka izgleda, temveč kaj otrok do te lutke čuti, zato je prav, da otrokom pri izdelavi lutke pustimo prosto pot in jim pomagamo le pri tehnični izpeljavi (Korošec, 2006).

Poskrbeti je potrebno, da otroci spoznavajo in izdelujejo različne tipe lutk. Pri tem je izrednega pomena, da otrokom omogočimo stik s profesionalnimi lutkami in lutkovnimi predstavami, saj otroci tako najbolje spoznajo vse izrazne možnosti lutk (Kržišnik idr., 2011, str. 113).

10 UČITELJI IN NJIHOVA USPOSOBLJENOST ZA POUČEVANJE KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE

Gledališče kot didaktični pripomoček služi kot bolj nazorno, učencu prijazno učenje. Olajša proces pomnjenja in razvija učenčevo samostojno učenje in analizo. Vkolikor je igra vodena s strani pedagoga, prispeva k učnemu procesu in boljšemu razumevanju. Od učitelja pa tak način poučevanja zahteva poznavanje bazičnih gledaliških tehnik, ki se jih je mogoče priučiti v literaturi ali na delavnicah (Korošec, 2006).

Pomembno je, da ljudje, ki so odgovorni za vključevanje kulturno-umetnostne vzgoje v sistem izobraževanja, ponotranjijo pomembnost kulturno-umetnostne vzgoje, saj le-ta prispeva k boljši kvaliteti poučevanja. V skladu s tem bi bilo potrebno poskrbeti za dodatna usposabljanja in izobraževanja ter učiteljem dati možnost, da izboljšajo svoje pedagoške veščine. Prav tako pa načrtno poskrbeti, da se o prednostih kulturno-umetnostne vzgoje piše v dnevnih časopisih, publikacijah ter govori na televiziji in radiu (Tome idr., 2008).

10.1 Smernice učiteljem razrednega pouka

Ustrezen izbor gledališke predstave je bistvenega pomena, saj s tem kot učitelji zagotovimo, da ogled predstave ne bo zabava ali nujna šolska obveznost, marveč bo učenec začel razmišljati o sebi in svojem mestu v družbi. Učitelji morajo učencem omogočiti vstop v gledališko umetnost, saj učenci le tako spoznajo kakovostne umetniške izdelke in se razvijejo v kritičnega in dobrega gledalca (Kržišnik idr., 2011, str. 119).

Učitelj si mora oblikovati kriterije ter ves čas razmišljati, kaj želi učencem sporočiti v razmislek ter si predstavo najprej ogledati sam. Najlažje razločimo med dobro in slabo predstavo, ko imamo za seboj že nekaj izkušenj. Če želimo predstave rangirati v neko lestvico, moramo videti tudi kakšno slabo predstavo. Ob tem je ključno, da se vprašamo, zakaj je bila predstava slaba, kaj nas je motilo. V gledališčih so tega

zelo veseli, imajo fotomaterial, videe ponovitev in učitelju brez težav omogočijo ogled predstave (Tome idr., 2008).

Kriterijev, kaj je kvalitetna ali primerna gledališka predstava za otroke in mladino, je več in bodo v nadaljevanju podrobneje opisani (Kržišnik idr., 2011, str. 119):

- *Umetniška celovitost in izvirnost predstave (režijska in igralska interpretacija, vizualna celovitost – scenska, kostumska, likovna, lučna podoba).*
- *Starostna primernost (kateri starostni skupini je predstava namenjena),*
- *Aktualnost predstave (ali govori o problemih današnjega sveta, povezanost z učnim programom).*
- *Bogastvo izbire gledaliških praks/estetik in gledaliških institucij.*

1. Umetniška celovitost in izvirnost predstave

Pri gledališki predstavi sodelujejo strokovnjaki s področja gledališča, pedagoški delavci in razvojni psihologi. O vsebini in ozadju besedila najdemo informacije v gledališkem listu. Izbira predstave v prvi vrsti deluje na intuitivni ravni. »Dobra« je, kadar nas ne pusti ravnodušne in kadar je uprizoritev taka, da o njej razmišljamo tudi kasneje – da nam misliti (Kržišnik idr., 2011, str. 119).

2. Starostna primernost

Izbira predstave je drugačna kot pri odraslih. Razlikuje se predvsem v interpretaciji predstave pri odraslih in pri otrocih. Potrebno je vedeti, na kateri razvojni stopnji so otroci, ki jih peljemo v gledališče, torej kakšno je njihovo razumevanje in dožemanje. Predstava mora ustrezati spodnji starostni meji. V predstavah za mlajše otroke igralci spodbujajo otroke k predstavi, tako da so vsi dejavni. V uporabi so tudi različne gledališke prakse, ki s poetičnostjo, interaktivnostjo in različnimi dražljaji (vidni, slušni, tipni) dosežejo čustvene odzive (Kržišnik idr., 2011, str. 119).

Mladi gledalec predstavo velikokrat doživi bolj čustveno kot z razumom. Mlademu gledalcu namreč niso dojemljive le preproste teme, saj otroci dnevno absorbirajo veliko podatkov. Otrok je zadovoljen, če je predstava delno povezana z njegovo izkušnjo, pa čeprav mu bo del uprizoritve ostal nerazumljiv (Korošec in Majaron, 2002).

3. Aktualnost predstave

Izbiramo predstave z aktualnimi tematikami, pri čemer smo pozorni, da je predstava otrokom doživljajsko blizu. O tem se lahko posvetujemo z drugimi strokovnjaki. Pri izbiri je bistvena tudi ideja oziroma naš namen – kaj želimo s predstavo doseči ter umetniška relevantnost. V primeru take izbire predstave bomo otrokom omogočili nekaj več, ne le »dobre predstave« (Kržišnik idr., 2011, str. 119–120).

4. Bogastvo izbire gledaliških praks/estetik in gledaliških institucij

Pri izbiri predstave najprej pregledamo ponudbo, nato pogledamo, ali je katera izmed predstav v učnem načrtu. V projektu Zlata paličica si lahko ogledamo pregled gledališke produkcije, pri čemer so sodelovali strokovnjaki in kjer je kriterij predstavljenih predstav prav kvaliteta (Kržišnik idr., 2011, str. 120).

10.2 Predlogi za pripravo na ogled predstave

Po tem, ko se odločimo za ogled predstave, se moramo kot pedagoški delavci pripraviti na ogled predstave, saj učencem le tako omogočimo kakovostno doživetje v gledališču. V šoli se pred obiskom gledališča z otroki pogovorimo o različnih tematikah, ki so v skladu s pripravo otrok na ogled predstave. Pred predstavo damo otrokom usmeritve o predstavi (Kržišnik idr., 2011, str. 120).

Primer:

- Vsebina predstave
- V katero kulturno ustanovo gremo?
- Gledališki bonton
- Kultura oblačenja
- Kdo nastopa v predstavi? Lutke? Bralci?
- Pogovor o režiserju, igralcih
- Poklici v gledališču
- Pogovor o gledališkem delu

10.3 Vodenje razgovora po predstavi

Izrednega pomena je analiza po predstavi, pri čemer je bistvenega pomena odrasli spremljevalec, ki pomaga pri razlagi videnega in pripomore k razvijanju spomina (Šinko, 2011).

Primer:

- Pogovor »za zaveso«
- Ustvarjalno pisanje
- Pisanje asociacij
- Poustvarjanje likov z lutkami

Pri mlajših otrocih se je smiselno osredotočiti na en element, na primer kostumografija, odrska postavitvev.

Predstava se otrok najprej dotakne z vsebino. Pogovor po predstavi je v prvi fazi smiselno voditi skupinsko. Otroci se tako po skupinah pogovorijo in s tem ima vsak otrok priložnost povedati, kako je predstavo doživel. Zanimivo je, da otroci v predstavi opazijo malenkosti, ki jih odrasli ne opazimo ali se nam ne zdijo pomembne. Posebno vrednost ima pogovor z ustvarjalci, kar otroke še posebej pritegne. Kasneje pogovor poteka frontalno, kjer razčlenimo tudi posamezne scene. Pogovorimo se o simboliki, torej kaj nam je želela predstava sporočiti (Kržišnik idr., 2011, str. 120).

Pri vodenju pogovora po predstavi je potrebno postavljati taka vprašanja, da otroci sami povedo svojo interpretacijo predstave. Zavedati se moramo, da nobena interpretacija ni napačna in iz tega razloga kot odrasli ne moremo dajati otrokom pravih odgovorov oziroma povedati, kako je. Če otroke preveč usmerjamo, preveč vplivamo na njihovo interpretacijo. Otrokom moramo dati možnost, da govorijo o predstavi (prav tam).

Cilji, ki bi jih naj s predstavo dosegli, so različni od posameznika do posameznika, saj med učenci obstajajo individualne razlike. Pomembno je, da kot učitelji slišimo, kako so otroci doživeli predstavo. Na tak način lahko od otrok veliko izvemo in jih posledično tudi bolje razumemo (Marjanovič Umek idr., 2013).

Po predstavi si je potrebno vzeti čas in stopiti nazaj v vsakdanjost. Kasneje pride do izmenjave mnenj, občutkov v predstavi med odraslim in otrokom. Pomembno je, da tudi odrasli izrazi svoje mnenje, saj se le-to velikokrat razlikuje od otrokovega. Ravno to pa otroku pomaga spoznavati dejstvo, da so si emocije,

zaznave in fantazije posameznikov različne, kar privede do spoznanja, da smo si različni (Šinko, 2011).

10.3.1 Primer vodenja razgovora po ogledu predstave Janček ježek

V zgodbi o Jančku ježku ima beseda tako moč, da mati Jančka spremeni v ježka in ga s tem izgubi.

- ❖ Kdo je Janček?
- ❖ Zakaj ga je mamica spremenila v ježka? Se je urok zgodil načrtno ali po nesreči?
- ❖ Kaj bi bilo, če bi se to zgodilo tebi?
- ❖ V kaj bi se spremenil?
- ❖ Kaj se je moralo zgoditi, da se je urok razblinil?
- ❖ Ali si tudi ti kdaj drugemu rekel nekaj, kar si potem obžaloval?
- ❖ Kako si se ob tem počutil?
- ❖ Si skušal kasneje popraviti storjeno?

Pomembna tema zgodbe je moč besede. Grof je dal Jančku ježku besedo, da mu v zameno za pomoč da eno izmed svojih hčera. Je besedo držal?

- ❖ Si tudi ti kdaj komu kaj obljubil? Zakaj?
- ❖ Kako si ravnal, ko je bilo potrebno obljubo izpolniti?

Pomembno sporočilo zgodbe je tudi, da ne smemo soditi drugih po videzu. Starejši grofovi hčeri sta Jančka ježka sodili po videzu, nato pa sta mlajši sestri zavidali možitev s prelepim mladeničem.

- ❖ Ali si tudi ti kdaj koga sodil po videzu? Zakaj?

Oglej si slikanico Janček ježek in lutkovno predstavo. Poišči podobnosti in razlike med slikanico in lutkovno predstavo.

- ❖ Kako je dom Jančka ježka predstavljen v slikanici in kako v predstavi?
- ❖ Kako v predstavi prepoznaš, da Janček ježek živi v gozdu?
- ❖ Kako so v slikanici in kako v predstavi predstavljena oblačila, ki jih nosijo kraljične in grof?
- ❖ Koliko kraljičen nastopa v slikanici in koliko v predstavi?
- ❖ Ali je mati žalovala za izrečenimi besedami? Kako se to kaže v slikanici in kako v predstavi?

V lutkovni predstavi Janček ježek igralka iz gline sproti ustvarja lutke. Ali ima tudi slikanica v svoji sestavi značilnosti gline? Tudi sam oblikuj figuro iz gline.

Ilustratorka je s slikanjem upodobila motive v slikanici. Velikokrat je barve svetlila in temnila (primer: petelinov rep, jesensko listje). Poskusi na bel papir tudi ti svetliti in temniti barve.

Pripoveduj, kaj se je zgodilo po obredu v cerkvi. Kaj so jedli za poročno pojedino?

- ❖ Kako sta se v prihodnje razumela grof in Janček?
- ❖ Kaj se je zgodilo z Jančkovo mamico?
- ❖ Kako sta končali starejši sestri?

V branje priporočam še zgodbe s podobno tematiko:

- Jacob in Wilhelm Grimm: Rdeča kapica, ilustrirala Marlenka Stupica
- Jacob in Wilhelm Grimm: Sneguljčica in sedem palčkov, ilustriral John Patience
- Walt Disney: Lepotica in zver, ilustriral Van Gool
- Jacob in Wilhelm Grimm: Žabji kralj, ilustriral Wayne Parmenter
- Slovenska ljudska pravljica: Zdravilno jabolko, ilustriral Kostja Gatnik

11 SKLEP

Kulturno-umetnostna vzgoja je v šolstvu vpeljana v učni načrt skozi različne vsebine in dejavnosti. Od učiteljev je odvisno, kako kulturno-umetnostno vzgojo vključujejo v pouk ter kakšen odnos imajo do nje. Ravno od tega pa je odvisno, kakšen odnos bodo do kulturne umetnosti razvili tudi učenci. Ker si želim, da bi se kulturno-umetnostne vsebine v pouk vključevale večkrat, se mi je porodila ideja za temo raziskovanja.

V magistrskem delu sem analizirala vse knjige, v katerih je izšla pravljica Janček ježek od leta 1982 do leta 2016. Predstavila sem morfološke značilnosti besedila, likovne in oblikovne elemente slikanice ter odnos med besedilom in ilustracijami posamezne slikanice ali ilustrirane knjige, kadar gre za zbirko. Povzela sem tudi vsebino pravljice in predstavila razlike, ki se pojavljajo med različnimi izdajami.

V vseh analiziranih knjigah je osrednja zgodba enaka, razlikujejo se le v drugih podrobnostih, kot so likovni in oblikovni elementi in v odnosu med besedilom in ilustracijami. Tako imata slikanica Janček ježek (1982, 1986) in zbirke Slovenske ljudske pravljice (1992, 1996, 1999, 2002, 2005, 2007, 2010, 2012, 2014, 2016) enakovreden slikaniški in ilustrativni del in se med seboj dopolnjujeta. V zbirki Babica pripoveduje slovenske ljudske pravljice (1967) in Babica pripoveduje slovenske ljudske pripovedi (1973, 1979, 1996, 1999) pa besedilni in ilustrativni del nista enakovredna, saj imamo v zbirki zgolj dve ilustraciji.

S pomočjo analize slikanice Janček ježek sem želela predstaviti, kako se le-ta prezentira skozi drugi medij, tj. lutkovno gledališče.

Ugotovila sem, da imata lutkovna predstava in slikanica več podobnosti kot razlik, saj lutkovna predstava sledi besedilu in ilustracijam v slikanici, hkrati pa ima nekaj dodanih dialogov in en prizor, ki v slikanici ni omenjen. V slikanici tako ne nastopa medved, medtem ko ima v lutkovni predstavi pomembno vlogo. Zanimivo se mi je zdelo tudi, da je v slikanici uporabljen izraz grofične, medtem ko je v lutkovni predstavi govora o kraljičnah. Režiserka je v lutkovno predstavo dodala nekaj prizorov, ki jih v slikanici ni zaslediti. Začeni s prvim, ko mamica mesi kruh, budi in kliče Jančka ter sanjari, kako je srečala kralja in zanj mesila kruh. Iz slikanice namreč izvemo le, da je mamica mesila kruh, medtem ko ji je Janček nagajal. V lutkovni predstavi je zelo dobro predstavljena metamorfoza Jančka v Jančka ježka,

medtem ko je v slikanici sprememba le omenjena, na ilustraciji ob danem besedilu pa vidimo ilustriranega Jančka ježka. Življenje Jančka ježka v gozdu je v lutkovni predstavi predstavljeno zelo natančno. Vidimo lahko, kako se razgleduje po gozdu, se guga na gugalnici, kako se prehranjuje in kje spi. O lakoti Jančka ježka v slikanici ni govora, medtem ko je v lutkovni predstavi rečeno, da je Janček ježek lačen. S tem je tesno povezan medved, ki Jančku ježku pomaga pri iskanju hrane ter mu podari čepico. Z omenjeno gesto postaneta prijatelja. Sledi prizor, ki sem ga v slikanici pogrešala. Iz slikanice namreč po odhodu Jančka ježka od doma ne izvemo, kako je z Jančkovo mamo. Ga le-ta pogreša in objokuje, ga išče? V lutkovni predstavi je tako moč zaslediti nekakšno olajšanje, saj vidimo, da je mamica zaskrbljena in ji je žal za njene besede. Vidimo, da je mamica dobra po srcu in da sinu ni želela nič žalega. Prizor z Jančkom ježkom in kraljem v slikanici in lutkovni predstavi nima razlik vse do trenutka, ko igralka natančno opiše pot, ki sta jo prehodila Janček ježek in kralj, ko je Janček ježek kazal kralju pot iz gozda. Prizor, ko pride Janček ježek na grad, vsebuje dvogovor kralja in Jančka ježka, ki ga v slikanici ni. Kralj se namreč prične sprenevedati in ne želi izpolniti dane obljube. Janček pa vztraja in s pomočjo petelina, kot v slikanici, poleti na okno, kjer sreča eno izmed starejših kraljičen. V slikanici zasledimo, da so na oknu hkrati vse tri kraljične, medtem ko se v lutkovni predstavi prikažeta le dve kraljični, druga za drugo. V lutkovni predstavi lahko spremljamo tudi dvogovor najmlajše kraljične z imenom Kamilica in Jančka ježka ter njun dogovor o poroki. V slikanici je na celostranski ilustraciji upodobljen poročni dan in kočija, medtem ko je v lutkovni predstavi poročni dan predstavljen s pomočjo oltarja. Izvemo tudi, da ima Janček namen poiskati mamico in jo povabiti na svojo poroko. Ne izvemo pa, kaj si o poroki Jančka in najmlajše sestre mislita starejši grofični, medtem ko imamo v pravljici zapisano, da sta bili starejši sestri zavistni in sta si želeli sestrinega moža za svojega. Popestritev k predstavi je tudi glasba, ki jo izvaja igralka. Razlika je vidna tudi pri kostumih, ki so v slikanici starejši.

V lutkovnem gledališču prevladujejo motivi prijateljstva (Janček ježek in medved), družine (Janček in njegova mama), žalosti (odhod Jančka od doma) in veselja (metamorfoza Jančka ježka v ježka in poroka – srečen konec). Prav tako sem ugotovila, da je predstava didaktična, saj lahko iz nje izpeljemo več naukov (ne sodi drugih po videzu, moč dane besede).

Otroci se z lutko seznanijo že v vrtcu, kasneje pa tudi v nižjih razredih osnovne šole. Učitelji na tak način učencem omogočamo vključevanje v različne dejavnosti. Ker se otroci z lutko lažje poistovetijo, menim, da je lutka v razredu nujno potrebna. Pa vendar pri tem ne gre brez ustreznih kompetenc posameznega učitelja, ki mora najprej poznati značilnosti lutkovne umetnosti, saj lahko le na tak način izdelava lutke, sceno, kostume in rekvizite.

VIRI

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pravljice. (1967). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1973). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1979). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1980). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1982). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1984). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1987). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1996). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (2001). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (2005). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Babica pripoveduje: slovenske ljudske pripovedi. (2006). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Janček ježek. (1982). Ljubljana: Mladinska knjiga.

- Janček ježek*. (1986). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Lutkovno gledališče Maribor. (b.d.). *Janček ježek*. Pridobljeno 5. 1. 2017, iz <http://www.lg-mb.si/ponovitve/jancek-jezek-lgm/>
- Milčinski, F. (1911). *Pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Naj babica še pripoveduje?: slovenske ljudske pravljice, pripovedke in pesmi*. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga
- Sin je postal jež (1990). *Novi Matajur: tednik Slovencev videmske pokrajine*, 1, str. 6.
- Hren, A. (2003). Janček ježek. *Rodna gruda: revija za Slovence po svetu*, 37 (10), str. 32.
- Slovenske ljudske pravljice*. (1992). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (1996). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (1999). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2002). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2005). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2007). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2010). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2012). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2014a). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2014b). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slovenske ljudske pravljice*. (2016). Ljubljana: Mladinska knjiga.

LITERATURA

- Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju.* (2008). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Figurentheater Margrit Gysin* (b.d.). Pridobljeno 16. 1. 2017, iz http://www.figurentheatermargritgysin.ch/fr_allg_info/frames/fr_01_seite_01_cv.htm
- Gal Štromar, M. in Geč, G. (2013). *Črkolandija, pravljica, dramsko besedilo in gledališki priročnik*. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti in AMANART.
- Gledališki terminološki slovar.* (2007). Ljubljana: Založba ZRC.
- Haramija, D. (2015). *Vloga živali v mladinski književnosti*. Murska Sobota: Franc-Franc.
- Haramija, D. in Batič, J. (2013). *Poetika slikanice*. Murska sobota: Franc-Franc.
- Korošec, H. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (b.d.). *Simbolna igra in gledališka igra*. Pridobljeno 2. 11. 2016, iz spletne strani Univerze v Ljubljani: <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-simbolna.pdf>
- Korošec, H. in Majaron, E. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Kržišnik, A., Ratej, I., Korošec, H., Jelen, A., Štrancar, M., Pirc, V. (2011). *Gledališka umetnost. Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol.* (2011), str. 111–122.
- Kulturni bazar.* (2016). Pridobljeno 6. 4. 2016, iz <http://kulturnibazar.cd>
- Kulturno-umetnostna vzgoja: Priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol.* (2011). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Lainšček, F. in Jovanovič, S. (1994). *Za lutkovno in otroško gledališče: dramaturški in režijski napotki*. Murska Sobota: Franc-Franc.

- Levak, M. (2010). *Igrajmo se lutkovno gledališče – priprava lutkovne igrice s ploskimi lutkami v vrtcu*. Diplomsko delo. Maibor: Unievrza v Mariboru, pedagoška fakulteta.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M., Cugmas, Z. in Jaušovec, N. (2013). *Razvojna psihologija: izbrane teme*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Sigledal: portal slovenskega gledališča*. (2011). Pridobljeno 16. 1. 2017, iz <http://veza.sigledal.org/iskanje?q=jan%C4%8Dek%20je%C5%BEek>
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (b. l.). Pridobljeno 19. 1. 2017, iz http://bos.zrcsazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=gesta&hs=1
- Šinko, S. (2008). Vloga lutkovnega gledališča pri kulturni vzgoji otrok. *Revija za elementarno izobraževanje*, 1 (3/4), 3-4.
- Šinko, S. (2011). Estetika gledališča za najmlajše. *Revija za elementarno izobraževanje*, 4 (1/2), 175-189.
- Tome, S., Germ, T., Hrzenjak, M., Kovačič, J., Lukan, B., Musek, J. idr. (2008). *Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Zveza kulturnih organizacij Slovenije.
- Župca*. (2004). Pridobljeno 16. 1. 2017, iz http://www.zupca.net/dnevna_soba/ilustratorji/ilustratorji.htm